

RaboBand

 VG-Rabobank

NR 132 / JULI 2025
VGRABANK.NL

ONAFHANKELIJK LEDENBLAD VAN VG-RABOBANK

Schoonheid in
tijden van onbehagen

2 INHOUD

In dit nummer

JULI 2025

Aan deze uitgave van RaboBand werkten mee:

Cover: *Schreeuw*, Leo Schatz (1918-2014), olieverf op linnen – 2010, h 50 x b 40 cm, Collectie Veldman-Marsman/Museum Belvédère. Foto: Bob Strik

Teksten: Jan de Dood, Bert Faber, Jos de Haas, Riek van der Harst, Thea Kuling-Fibbe, Guus Maas, Jan van der Meer, José Ursem-Kuilboer, Willemien Veldman-Marsman, Ruud van de Ven

Foto's: Adobe Stock, Kees Aarts, Janko van Beek, Menno de Boer, Pauline Joosten, Julianne de Kievit, Bas Kijzers, Monique Kooijman, Jordi Koppenhol, Thea Kuling-Fibbe, Peter Leenen, Natuurmonumenten, Roland Pierik, Inge Pfeil, Rabobank, Neline Ravesloot, Pepri Saputra, Bob Strik, Willemien Veldman-Marsman, André Zijlmans,

Ontwerp & vormgeving: Maya Timmer, Daily Creative Agency Zeist (voorheen Twin Media bv)

Druk: ADC Wihabo, Geffen

15

ARTIKELN

- 6 De vloek van Big Tech**
Hoe megabedrijven knagen aan de structuren van de democratie met alle gevolgen van dien
- 8 Het lied, het land en de mens**
Regionale muziek en streektaal blijken belangrijke dragers van identiteit

10 "Extreme rijkdom is funest voor ons allemaal"

Over het begrenzen van grote vermogens als moreel, ethisch én filosofisch vraagstuk

12 Schoonheid in tijden van onbehagen

Een pleidooi voor het ontwikkelen van perspectivistische lenigheid

15 Liefde is aardappelen

Drie spannende filmverhalen

16 Ons pensioen heeft toekomst

Juist dankzij de flexibele premieregeling

22 "De armoede van nu is anders dan 200 jaar geleden"

Hoe Vincentius Den Haag de leemtes opzoekt

24 Meer zeggenschap voor gepensioneerden gewenst

Een onorthodoxe oplossing voor een groot probleem

26 Koersen op het kompas van de brede welvaart

Nu de vrije markteconomie tegen haar grenzen aanloopt is een andere manier van kijken nodig

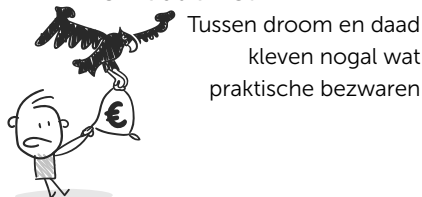
28 Wat maakt het leven de moeite waard?

Heel veel zo blijkt. En dat vele zit bepaald niet in groots en meeslepend

30 Hoe verder nu RaboBand stopt?

Ook VGR digitaliseert

31 Miljonairsbelasting: werkt dat wel?

Tussen droom en daad kleven nogal wat praktische bezwaren

RUBRIEKEN

4 Kort

De digitalisering der doden; De smartphone als politiek wapen; Het waterwerk van ons geld; Water en vuur: wetenschap tussen tegenpolen; Waarom jongeren steeds conservatiever worden; Achter de muur; Afvalvrije steden: utopie of werkelijkheid; Nieuwe website Rabo Kunstcollectie

15 Coverkunstwerk

Schreeuw

20 Fotowedstrijd voor leden

Spannende lijnen: de winnaars

33 Kort

Frank & Alzheimer; Mantelzorgen: hoe doe je dat?; De wereld van het erfrecht; Kleurrijk op weg naar de honderd

34 Voorbij het gebaande pad

Avontuurlijke reises naar plekken die alleen over het water te bereiken zijn

36 De vrije ruimte

Met boeken die aansluiten op de onderwerpen in deze editie

37 Déja Vu

25 jaar VG-Rabobank

COLUMNEN

3 Voorwoord

Een gedachtenvullende leegte

13 Met de kennis van straks

Intentie-tijd

33 Reflecties

En dan ben je met pensioen

6

Elke dag leveren wij ons blijmoedig en opgewekt uit aan de schier ondoorgrondelijke algoritmes en voorwaarden van Big Tech. Maar wat betekent hun grenzeloze macht voor de democratische rechtsstaat? Reijer Paschier over oorzaken en gevolgen. Keren we terug naar feodale tijden? Of gloort er nog hoop?

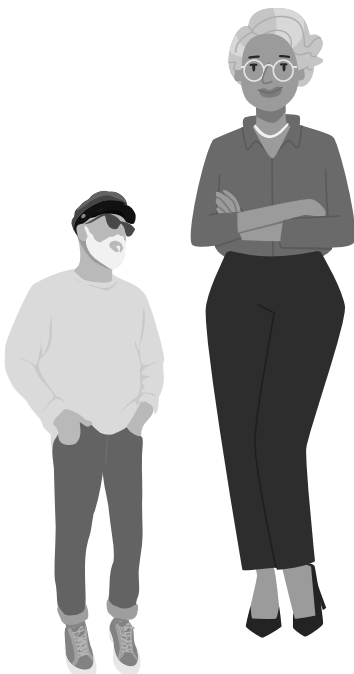
12

Boze wereld, inderdaad. Dus deep down knaagt het al een tijdje. Want wat er gebeurt is zo onvoorstelbaar dat er nauwelijks taal voor te vinden is. Hoe kunnen we mens zijn en blijven in tijden van onbehagen?

24

Bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is het hoorrecht van verenigingen van gepensioneerden lang niet overal uit de verf gekomen. Dat pleit – volgens Ruud van de Ven – voor een andere manier van organiseren.

Een gedachten-vullende leegte

Die middag onderweg van Emmeloord naar huis. Het vlakke polderland, wiekende windmolens, eindeloze vergezichten. Een gedachtenvullende leegte. Op de boxen keihard Sultans of Swing.

Ik kom uit een van die vele bijzondere gesprekken die ik de afgelopen jaren omwille van de schrijverij heb gevoerd. Existentieel onderwerp, dat ook. Maar vooral het haastloze. Traag zoekend naar woorden om te duiden wat het leven de moeite waard maakt. Paar weken eerder, totaal anders van aard en inhoud maar even interessant. Interviews over onder meer het begrenzen van grote vermogens als moreel, ethisch én filosofisch vraagstuk, de invloed van 'Oerend hard', op het geestelijk welbevinden van menig plattelander en schoonheid in tijden van onbehagen.

Dit is de laatste editie van RaboBand. En ja, dat is best raar. Of we er snel aan wennen? Geen idee. Wel dat wij met onwijs veel plezier jarenlang een professioneel tijdschrift hebben gemaakt over actuele, ook complexe vraagstukken die verder reiken dan ons pensioen, de verrichtingen van Rabobank, de rol van VG-Rabobank en de belangen van leden. Slijpstenen voor de geest, inderdaad. In de onderwerpen die we kiezen, onze manier van onderzoek en onze artikelen weerklinken de waarden die we koesteren. Onafhankelijk, kritisch, journalistiek, op basis van onderzoek en eigen observaties. Het verklaart vermoedelijk ook waarom bepaalde artikelen uit RaboBand worden geciteerd door instituten als De Nederlandsche Bank, Radboud Universiteit, Vrije Universiteit, Open Research Amsterdam én Rabobank. Ik zie dat als een groot compliment.

Dat we nu stoppen met het uitbrengen van RaboBand is niet omdat de onderwerpen 'op' zijn, of omdat we zijn uitgeschreven en ophouden met nadenken over de wereld om ons heen en hoe wij ons daar individueel en collectief toe verhouden. We stoppen er onder meer mee omdat het maken van een papieren, inhoudelijk interessant, gevarieerd en goed vorm gegeven tijdschrift zoveel kloktijd vergt dat er te weinig ruimte overblijft voor innerlijke tijd. Het was een eer om zoveel jaar aaneen, samen met het team van redacteuren, eindredacteur, corrector, vormgever en drukker, RaboBand te mogen maken.

Deze zomer zit ik met een dikke stapel boeken onder onze appelboom en op de fiets. Samen met De Man pedalerend langs velden met zingend gras in ons geliefde Twenteland of elders. Dagen vol zalige, gedachtenvullende, geestverrijkende leegtes. ←

Willemien Veldman-Marsman

Hoofdredacteur

DE DIGITALISERING DER DODEN

Het is een nieuwe markt met rafelranden: de opmars van de zogeheten rouwbot. Een door AI en virtuele realiteit gestuurd 'ding' dat bestaat uit data van een dierbare overledene. Zoals foto's, video's, emails, chats, social mediaberichten en informatie over persoonlijkheid en karakter waarmee je kunt chatten en praten. In Azië zijn ze er tuk op en ook hier ruikt de rouwbot op. Dat roept de vraag op wat de inzet van AI betekent voor de manier waarop wij omgaan met het natuurlijke proces van leven, dood, afscheid nemen, rouw en de plek van overleden mensen in onze samenleving. Het Rathenau Instituut maakte er een podcast over en schreef een advies voor de sterfelijke mens die niet wenst voort te leven als chatbot.

Bron: Rathenau Instituut

<https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/worden-we-straks-digitaal-onsterfelijk-podcast-verreijkers-3>
<https://www.rathenau.nl/nl/digitalisering/wil-je-geen-tweede-leven-als-chatbot-leg-het-vast>

De smartphone als politiek wapen

Op het geopolitieke slagveld is de smartphone de representant van de politieke uitwassen. Aldus Marleen Stikker, directeur Waag Futurelab in VPRO Tegenlicht. Zie inderdaad de bemoeienis van Elon Musk via X met de verkiezingen in Europa, het onbeschaafde schelden van Donald Trump, JD Vance en andere partijgenoten op andersdenkenden via social media en de druk die de kongsi – kliek – van Big Tech en Amerikaanse regering uitoefent op de

Europese regelgeving. Stikker maakt zich zorgen over de toekomst van onze (online) autonomie. Om deze te waarborgen werkt Waag Futurelab op dit moment aan Mobifree. Een volledig open source, groene datasoftware die de gegevens van haar gebruikers niet roofst zoals Facebook en Google. ←
 Bron: Waag Futurelab

<https://waag.org/nl/>

Het Waterwerk van ons geld

Complex systeem. Wie het 'Waterwerk van ons geld' van Carlijn Kingma van dichtbij bekijkt – de cartografische weergave van ons geldstelsel inclusief alle financiële instituties, het belastingstelsel en de eigendomsstructuren – kan niet anders dan de conclusie trekken dat ons geldstelsel wel eens in belangrijke mate zou kunnen bijdragen aan de financiële ongelijkheid in de wereld en in Nederland. Rabo Research ging erover in dialoog met 45 toezichthouders, wetenschappers, vertegenwoordigers van ngo's op het gebied van finance, financieel journalisten, consultants in de financiële dienstverlening, bankiers, werknemers van niet-bancaire financiële instellingen en kunstenaars

die werk maken over de financiële wereld. Kernvraag: is ons economisch paradigma aan herziening toe? En wordt het tijd grenzen te stellen aan het streven naar economisch rendement? ←
 Bron: Rabobank

<https://www.rabobank.nl/kennis/d011420040-hoe-vormen-we-een-geldstelsel-dat-voor-meer-gelijkheid-zorgt-inzichten-uit-een-dialoog>

Water en vuur: wetenschap tussen tegenpolen

De polarisatie is de afgelopen jaren fors toegenomen in Nederland. Zelfs van onderzoekers wordt verwacht dat zij kiezen tussen twee extreme posities. Terwijl de wetenschap juist bestaat bij de gratie van twijfel, voortschrijdend inzicht en nuances. Heeft het dan wel zin om je te mengen in een explosief debat?

NWO, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, ging op zoek naar de rol van de wetenschap te midden van olopende maatschappelijke spanningen. ←
 Bron: NWO

<https://www.nwo.nl/water-en-vuur-wetenschap-tussen-tegenpolen>

Afvalvrije steden: utopie of werkelijkheid?

Het lijkt een utopisch ideaal, een schone stad. Oscar Circulair – een initiatief van Remco Wagemakers en Jan Willem van Bokhorst – denkt dat het kan. Met kleine, uitstootvrije voertuigen halen ze het afval van bedrijven op. Achter het stuur zitten mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, de zogeheten Oscars. Voorsnog is Oscar Circulair actief in Rotterdam en Amsterdam. Dat

neemt niet weg dat het bedrijf in één jaar tijd 900 tot 1000 ritten overnam van grote vervuulende afvalwagens. Dat leverde een besparing op van maar liefst 224.000 kg CO₂, ofwel 28 rondjes met een auto om de aarde. Rabo Foundation verstrekke een impactlening. ←
Bronnen: Rabo Foundation en MT/Sprout

Waarom jongeren steeds conservatiever worden

Verontrustende en bovendien totaal onverwachte ontwikkeling: de opmars van het conservatisme onder Europese millennials. Dat blijkt uit onderzoek van de Tilburg University en 175 andere onderzoeksinstituten. Zeker voor wie waarde hecht aan met grote moeite bevochten verworvenheden van de afgelopen decennia zoals abortus, het homohuwelijk, acceptatie van de LHBTIQ+ mens, gelijke kansen voor mannen en vrouwen en de democratische waarden waarop onze samenleving is gegrondvest. Een van de verklaringen is de ontzuiling en de sterk

toegenomen onzekerheid in de wereld. Volgens socioloog Quita Muis lijken jongeren vooral een nieuwe structuur te zoeken waaraan ze hun identiteit kunnen ontleen. In een video legt ze uit hoe dat kan. ←
Bron: de Universiteit van Nederland

<https://www.universiteitvan-nederland.nl/>

Still uit de documentaire

ACHTER DE MUUR

De Nederlandse streetartiste JDL (Judith de Leeuw, 1995) is wereldwijd beroemd en veelgevraagd. Haar muurschilderingen, die tot vijftig meter hoog zijn, maakt zij op een hoogwerker helemaal zelf. Regisseur Deborah Faraone Mennella volgt De Leeuw in 2022 bij het maken van een monumentale muurschildering op een flatgebouw in een achterstandswijk in Zuid-Italië. JDL werd bij het maken geïnspireerd door het recente overlijden van haar vader aan kanker. Het thema roept niet alleen sterke gevoelens op bij Judith zelf, maar ook bij wijkbewoners, van wie velen familieleden verloren aan kanker, een gevolg van de vervuilende industrie in het gebied. ←

Bron: NPO

<https://www.npodoc.nl/>

Nieuwe website Rabo Kunstcollectie

Onder het motto 'verken de wereld', heeft Rabobank dit voorjaar een nieuwe website gelanceerd over de kunstcollectie van de bank. Je vindt er onder meer informatie over alle kunstwerken in de collectie, het Rabo Artlab en de verhalen van de kunstenaars die daaraan meewerken. De achterliggende gedachte: kunst is geen dode materie, maar een levend onderdeel van het weefsel van de samenleving. Dat is ook de reden dat de kunstcollectie nu virtueel voor iedereen toegankelijk is, ook voor wie niks heeft met Rabobank. ←

Bron: Rabobank

<https://art.rabobank.nl/>

DE VLOEK VAN BIG TECH

A ppje van een vriendin. Of we kunnen overstappen op Signal nu Big Tech aan de macht is in de Verenigde Staten. Paar dagen later: stevige discussie in de WhatsApp groep ‘Girls in Town’ – een platform voor vrouwen in ons dorp – over hetzelfde onderwerp. Opvallend: niemand stelt voor ook Facebook, Instagram, LinkedIn en X op te doeken of de Tesla de deur uit te doen.

Big Tech dus: de vraag is of we ooit nog weer zonder kunnen én willen nu het zich in de haarvaten van de samenleving heeft genesteld en wij – denkende, autonome wezens, gehecht aan onze privacy en individualiteit – ons elke dag opnieuw blijmoedig en opgewekt uitleveren aan schier ondoorgrondelijke algoritmes en voorwaarden van het handjevol onvoorstelbaar grote technologiebedrijven. Overigens is het megagrote techbedrijf bepaald geen nieuw fenomeen en ook niet iets dat uit zichzelf zo is gegroeid. Het is een welbewuste creatie van mensen met vaak briljante ideeën die uiteindelijk vooral hun eigenbelang dienen. Winst, groei, macht. Onder beleggers ook wel ‘the winner takes it all’ genoemd.

Gigantisme

Al in 1912 – vór voor de tijd van de microchip en bedrijven als Alphabet [moederbedrijf van Google], Apple, Facebook, Amazon, Microsoft, Tesla en Nvidia [producent van computerhardware op het gebied van kunstmatige intelligentie] – waarschuwt de Amerikaanse rechter Louis Brandeis voor de opkomst van wat Passchier het

“gigantisme” noemt. Extreem grote bedrijven, in handen van één of enkele personen, die vanwege hun omvang nauwelijks of niet te controleren en reguleren zijn. Dat zou – aldus Brandeis indertijd – de vrije mededinging, de vrijheid van ondernemen, de economische autonomie en de waardigheid van gewone mensen aantasten. Volgens Passchier vormen de hedendaagse Big Techbedrijven een veel grotere bedreiging van de rechtsstaat dan Brandeis zich ooit had kunnen voorstellen. Mede dankzij het ondernemingsrecht, het eigendomsrecht, het internationaal recht en de globalisering. Hij schreef er ‘De vloek van Big Tech’ over [zie pagina 36].

Passchier: “De afgelopen decennia zijn er structuren ontstaan van nationale vennootschappen, gevestigd in verschillende landen, die bij elkaar ongekend grote multinationals vormen. Deze bedrijven zijn internationaal zo mobiel en machtig dat ze er meer dan eens in slagen om staten tegen elkaar uit te spelen en hun regels op te leggen.” Ze ondermijnen niet alleen democratische en rechtsstatelijke waarden

“Onder het moderne eigendomsrecht kan in theorie één persoon alle productie van de gehele wereld bezitten.” Aldus Reijer Passchier, hoogleraar digitalisering en de democratische rechtsstaat aan de Open Universiteit en docent Staats- en Bestuursrecht aan de Universiteit Leiden. Keren we terug naar feodale tijden? Of gloort er nog hoop?

DOOR WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN

als privacy, mededinging en de vrijheid van meningsuiting, maar ook de structuren van de democratische rechtsstaat die de realisering van die specifieke waarden en mensenrechten mogelijk maken. Zoals de staatssoevereiniteit, het onderscheid tussen private en publieke zaken en burgerschap. In deze ontwikkeling speelt digitalisering een belangrijke rol, tegelijkertijd is het gigantisme niks anders dan het product – of de uitkomst – van ontwikkelingen die zijn terug te voeren op de invoering van het moderne eigendomsrecht kort na de Franse Revolutie en die, aldus Passchier, “heel individueel en absoluut is als je het vergelijkt met eigendom zoals dit voor de Franse Revolutie bestond. Onder het moderne eigendomsrecht kan in theorie één persoon alle productie van de gehele wereld in eigendom hebben. De introductie van de NV en de BV en later de digitalisering hebben dit proces versneld. Daarbij komt dat digitalisering eigenschappen heeft die het gigantisme en de concentratie van macht in de hand werken”. Denk bijvoorbeeld aan netwerk ef-

fecten, schaalvoordelen en de ‘platformisering’ van de maatschappij. We kunnen ons nauwelijks nog voorstellen hoe ons leven eruit ziet zonder LinkedIn, YouTube, X, Spotify, Airbnb, Uber en Facebook. Ook dagbladen, zorg, banken, verzekeraars, Belastingdienst, overheden, nutsbedrijven en onderwijsinstellingen maken volop gebruik van digitale platforms, ontwikkeld door Amerikaanse techgiganten, draaiend op servers in de Verenigde Staten.

Feodale tijden

Passchier: “Het grote ideaal van de Franse Revolutie was dat iedereen een beetje vermogen zou hebben en politiek en economisch zou kunnen meedoen. Ik ben niet tegen de NV en BV, dat zijn best wel briljante uitvindingen. Maar de manier waarop we daarmee zijn omgegaan heeft geleid tot de machtsconcentraties die nu de democratie ondermijnen. “Hij signaleert dan ook een herfeodalisering van de moderne maatschappijorde die voor veel mensen aanmerkelijk gevaarlijker en onderdrukkender is dan het feodale systeem van vroeger. “We zien nu dat enkele individuen en bedrijven dankzij het moderne eigendomsrecht heel veel, uitermate belangrijke productiemiddelen onder hun controle hebben en dat ze er aanzienlijk beter dan eerdere private grootmachten in slagen de besluitvormingsprocessen binnen staten verregaand te beïnvloeden met lobby’s en andere methoden.” Bovendien zijn de hedendaagse techaristocraten volledig losgezongen van de gewone wereld en de stervelingen die daar leven. Ook dat is wezenlijk anders dan in het verleden. De middeleeuwse aristocratie leefde tussen het volk, zag wat er om hen heen gebeurde en wat de consequenties waren van hun besluiten. Ze konden met een opstand of door een andere leenheer van hun troon worden gestoten. Techaristocraten hebben daar geen last van nu ook de grote gelijkmaker van vroeger – de dood – is verdwenen. Hun bedrijven zijn als rechtspersoon namelijk onsterfelijk, tenzij ze failliet gaan. En dan is er nog de verafgoding van digitale hebbedingen als uitingen van een bepaalde levensstijl. Passchier: “We zijn bijna religieus als het gaat

over digitale technologie. Mannen als Musk, Zuckerberg en Bezos worden gezien als halfgoden. Ook dat werkt een verdere concentratie van de macht bij enkele bedrijven en ondermijning van de democratische rechtsstaat in de hand.”

Alternatief

Toch gloort er hoop, volgens Passchier. “Big Tech is geen neutraal fenomeen, maar een uitvloeisel van menselijk handelen en

de rechtskeuzes die wetgevers in het verleden hebben gemaakt. Europa pleit nu voor een eigen Big Tech als alternatief voor de Amerikaanse en Chinese Big Tech. Ik zou veel liever zien dat deze constitutionele crisis, want dat is het, wordt aangegrepen om een samenleving te realiseren waarin technologie werkt voor iedereen. Daar hoort een model bij dat is gebaseerd op veel meer diversiteit, kleinere bedrijven, meer concurrentie en meer competitie. We hebben nu helemaal geen markt. We hebben domeinen die worden beheerst door enkele monopolisten. Terwijl het juist belangrijk is om te zorgen voor een markt die ook toegankelijk is voor gewone mensen, waarin innovatie wordt gestimuleerd en economisch burgerschap mogelijk is. Zodat iedereen de kans heeft als ondernemer of aandeelhouder mee te doen en volop te profiteren van het moois dat technologie ook te bieden heeft.” ←

“
We zijn bijna
religieus als het
gaat over digitale
technologie”

Reijer Passchier

Het lied, het land en de mens

Het meest boeiende van zijn vak? Dat is de relatie tussen muziek, landschap en regionale identiteit in het Nedersaksische taalgebied. En ja, dat mag een wezensvreemde combinatie lijken, een gesprek met historicus en universitair docent Maarten Zwiers van de Rijksuniversiteit Groningen leert dat Nederlandse streekmuziek is geworteld in een internationale context.

DOOR WILLEMIEN VELDMAN-MARSMAN

Harry Muskee – volgens de overleveringen een fervent liefhebber van ‘On the Road’ van Jack Kerouac, ‘The naked lunch’ van William Burroughs

en de slepende songs van John Lee Hooker – was met Cuby + Blizzards de nestor van de heideblues. Muziek die regelrecht werd ontleend aan de Mississippi blues van tot slaaf gemaakten. Zelfs ‘Groeten uit Grolloo’ is in dit genre uitgebracht. Stukje zuidelijker introduceerde Normaal halverwege de jaren 70 de boerenrock. Waar Muskee zich beperkte tot het Engels bezingt Normaal de eigenheden van het platteland in het Achterhoeks.

Inmiddels telt Nederland meer dan 9.000 vertolkers van muziek in streektaal. Vooral in wat het Sociaal en Cultureel Planbureau in een van haar onderzoeken het ‘Randland’ noemt. De vanuit Randstedelijk perspectief ver naar het noordoosten

Maarten
Zwiers

en diepe zuiden gelegen gewesten waar ze andere talen spreken en er andere gewoontes op nahouden. De culturele verschillen tussen Randstad en Randland zijn mede ontstaan door de manier waarop het landschap tot stand is gekomen. Wie in de Groninger graanrepubliek of op de arme zandgronden van Drenthe is opgegroeid is op een andere manier geworteld en met het land en de mensen in zijn omgeving verbonden dan wie hartje Randstad het leven leeft of wiens familie generaties lang zwoegde in de Limburgse mijnen.

Trilploot Lyrics

Zwiers, wiens onderzoek zich richt op Noordoost-Nederland: “Groningen, Drenthe en de Achterhoek worden vaak gezien als het achterland, terwijl de Randstad zich de status van metropool aanmeet.” En inderdaad, afgaand op de nieuwsgaring in de landelijke pers en de belangstelling voor de periferie ziet de Randstad zichzelf als het middelpunt van Nederland, zowel politiek als wetenschappelijk, economisch en sociaal-cultureel, waardoor het Rands-tedelijk perspectief doorgaans prevaleert boven dat van het Randland. Kijk maar eens naar de gevolgen van de Groninger gaswinning, de kritiek op de boeren of hoe mensen in een streek hun leven ervaren. De Groninger hiphopband Wat Aans! bracht de ‘Trilploot Lyrics’ uit, de Twentse Heinoos steken boeren een hart onder de riem met ‘Ie stoat niet alleen’ en Erwin de Vries bezingt het verhaal van de Veenkoloniën. Opvallend: de invloed van folk, country, Americana en blues. Zwiers: “Wat ik boeiend vind is het ontstaan van bepaalde landschapstypes en hoe dat muzikanten en schrijvers inspireert om er over te zingen in de taal van de regio. Daarmee creëren ze een bepaalde regionale identiteit. Het is die combinatie van taal, het landschap, de gewoontes en de muziek waarin mensen zich herkennen.” Dat dit vooral tot uiting komt in uit de Verenigde Staten geïmporteerde muziekstijlen en niet door muziek uit andere delen van Europa zoals Roemenië, Frankrijk of Corsica, vindt hij op zich niet vreemd. “Mijn onderzoek gaat ook over in hoeverre mondialisering en globalisering

invloed hebben op het platteland. We horen hier zelden volksmuziek uit andere delen van Europa, dus de meeste mensen kennen deze muziekstijlen niet en wel die uit Amerika. Dat zie je terug in de rurale muziek die hier wordt gemaakt. In de context van hier krijgt het rurale van elders een eigen betekenis. Zangers zoals Muskee hebben Drenthe en dan vooral de Veenkoloniën wel vergeleken met Mississippi. Qua landschap zijn er zeker overeenkomsten, gecombineerd met het idee dat mensen hard moesten werken, arm waren en uitgebuit werden. Het grote verschil is natuurlijk dat ze geen eigendom waren van iemand anders. Maar het gevoel van achterstelling speelt ook hier een rol.”

Volgens Zwiers zijn muziek en streektaal belangrijke dragers van de identiteit van mensen. “Om onszelf en de groep waarbij we horen te definiëren hebben we

“

Ook hier speelt achterstelling een rol”

anderen nodig. Wij zijn iets in tegenstelling tot die anderen. Maar als je alleen de verschillen benadrukt dan leidt dat tot problemen.” Hij is dan ook kritisch over het ‘exclusieve identiteitsdenken’ dat daaraan ten grondslag ligt en mensen buitensluit en over de noaberstaat, het politieke model waarmee BBB Nederland opnieuw wil inrichten. “Als je streektaalmuziek en een begrip als noaberschap in een veel breder perspectief plaatst, dan zie je dat de waarden die daaraan ten grondslag liggen evengoed opgaan op andere plekken in de wereld. BBB giet daar nu een idyllische saus overheen waarin ze een beeld schetsen van noest arbeidende boeren in kleine buurtschappen van honderd jaar of langer geleden. Dat botst echter met de realiteit waarin de landbouw vooral efficiënt, grootschalig, industrieel, exportgericht en niet altijd even goed voor de natuur is en er

trouwens all over the world, tot in grote steden aan toe, vormen van noaberschap bestaan.” Zoals ook een onderzoek naar noaberschap van de provincie Overijssel en de Rijks Universiteit Groningen glashard aantoonde. Hun belangrijkste kritiek: het noaberschap loopt het risico te verworden tot het duizenddingdoekje van politici.

Tante Rikie

Iedere zomer reizen hele volksstammen uit West-Nederland af naar Lichtenvoorde om er het platteland en de boerenrock aan den lijve te ondervinden tijdens de vierdaagse Zwarte Cross. Met 265.500 bezoekers vorig jaar, het grootste betaalde muziekfestival van Nederland en de grootste motorcross ter wereld. Ook Zwiers is er regelmatig bij. “Ik vind het interessant om te onderzoeken hoe het platteland tijdens dit festival wordt verbeeld. Met bijvoorbeeld tante Rikie. Iedereen op het platteland heeft wel zo’n tante waar je even naar toe gaat om koffie te drinken of een kom soep te eten. Stedelingen zien dat als grappig en een curiositeit, maar voor de mensen van het platteland is ze heel herkenbaar en dierbaar. De organisatie van Zwarte Cross speelt daarop in met eigen gedragsregels. Het is een heel open, tolerant en divers festival, waarmee ze bewust een bepaald beeld van het platteland creëren.”

Ook Normaal, De Bökkers en andere streektaalmusici spelen een belangrijke rol in de waardering voor het platteland en het beïnvloeden van de publieke opinie. Zwiers: “Benny Jolink, leadzanger van Normaal heeft het nummer ‘De boer is troef’ herschreven omdat er één zin in zat over de EEG, de voorloper van de Europese Unie, die volgens hem niet klopte. Dat soort veranderende inzichten hebben hem veel kritiek opgeleverd, bijvoorbeeld op social media en van Farmers Defence Force.” ←

**Low Saxon Americana
Boerenrock en Country Blues uit
de lage landen: de openbare
speellijst van Maarten Zwiers.**

<https://open.spotify.com/playlist/1X30iARLEVyxSwWiawLQpo>

“Extreme rijkdom is funest voor ons allemaal”

Kan een mens te veel geld hebben? Volgens filosoof en econoom Ingrid Robeyns, hoogleraar Ethiek van Instituties aan de Universiteit Utrecht wel degelijk. Een pleidooi voor limitarisme: ofwel het begrenzen van extreem grote vermogens. Over macht, disproportionele invloed en de duistere kanten van het neoliberalisme.

DOOR WILLEMIEN VELDMAN-MARSMAN

Ingrid Robeyns

Vorig jaar steeg het vermogen van de rijksten der aarde met 2.000 miljard dollar, 5,7 miljard dollar per dag. Dat is drie keer sneller dan het jaar daarvoor, zo meldt Oxfam-Novib in het rapport ‘Takers, not makers’. Hun rijkdom dankt de ultrahappy few vooral aan erfenissen, regelgeving in hun voordeel, corruptie en monopolie macht en – last but not least – vriendschapspolitiek. Tegelijkertijd leeft 44 procent van de wereldbevolking onder de armoedegrens. En dat is, zegt Robeyns, “moreel onverdedigbaar”. Het limitarisme ziet ze als een normatieve stelling over de samenleving, de mensen en de manier waarop we omgaan met de verschillen tussen straatarm en steenrijk. Als voorbeeld geeft ze de beslissing van het huidige kabinet om de kleine belastingverhogingen af te schaffen die de vorige coalitie wilde laten ingaan op 1 januari 2025 op buitenlandse aandelen en andere belastingen voor de allerrijksten. Waardoor de ongelijkheid juist in stand wordt gehouden, in plaats van deze te verkleinen.

Disproportionele invloed

Robeyns: “Extreme rijkdom is funest voor ons allemaal omdat het zowel de democratie als de ecosystemen ondermijnt.” Wereldwijd heeft de rijkste 1 procent nu al

zoveel politieke macht en disproportionele invloed – zie de Verenigde Staten – dat ze nauwelijks nog verantwoording over hun handelen afleggen, terwijl de rijkste 10 procent ook nog eens verantwoordelijk is voor de helft van de wereldwijde CO₂ uitstoot. Vooral door hun investeringen en buitensporige levensstijl. Ook hier is meer dan de helft van het totale vermogen in handen van de 10 procent rijkste Nederlanders en stoot de rijkste 1 procent meer dan negen keer zoveel CO₂ uit als de armste helft van de bevolking. Aldus Oxfam-Novib.

De komende tien jaar laten Nederlanders die komen te overlijden tussen de 230 en 240 miljard euro aan vermogen na waarover, vergeleken met inkomen, weinig belasting wordt betaald: 10 tot 20 procent tegen 36,97 tot 49,5 procent belasting op inkomen uit arbeid. Ook dat wakkert de vermogensongelijkheid tussen burgers verder aan. Je kunt je dus inderdaad afvragen hoe rechtvaardig dit is en wat de groeiende kloof tussen steenrijk en straatarm teweeg brengt. Ook als het gaat over maatschappelijke en politieke stabiliteit nu de idealen van de sociaaldemocratie – gereguleerd kapitalisme in combinatie met de welvaartsstaat – plaats hebben gemaakt voor die van de neoliberale samenleving waarin markten, concurrentie en individuele vrijheid de boventoon voeren. De vraag is dan ook, aldus Robeyns, “of the sky the limit moet blijven. Wij kijken altijd naar de armoedegrens maar ongelijkheid is de afstand tussen steenrijk en straatarm. Dat betekent logischerwijs ook dat we een grens moeten stellen aan rijkdom.”

In haar boek *Limitarisme* [zie pagina 36] bepleit ze een bovengrens van pakweg 10 miljoen euro, “al gaat het niet zozeer om een getal maar vooral over een wereld die zonder extreme vermogensconcentratie beter is voor de mensheid”. Uit verschillende onderzoeken blijkt dat de rijksten der aarde – ook hier in het ogenschijnlijk zo egalitaire Nederland – over hun vermogen zeer weinig belasting betalen, ongeacht hoe goed het rendeert en waar het

“Ongelijkheid is de afstand tussen steenrijk en straatarm”

vandaan komt. In tegenstelling tot werkende mensen, wier inkomen juist wel fors wordt belast. Daar zitten volgens Robeyns ongelijkheden in die niet bij toeval zijn ontstaan, maar door een doelgerichte lobby en wat Robeyns noemt “de vermogensbeschermingsindustrie”. Dat dit het democratische principe dat elke stem even zwaar weegt ondermijnt lijkt tot maar weinig mensen door te dringen.

“Zowel landelijk als mondiaal hebben de neoliberale mechanismen die extreme rijkdom mogelijk maken ook gezorgd voor duurzame armoede”, schrijft ze in haar boek.

Filosofisch vraagstuk

De noodzaak – want dat is het gezien de machtsongelijkheid in de wereld – om extreme rijkdom te begrenzen, na te denken over de duistere kanten van het neoliberalisme en onszelf daarover vragen te stellen, is dan ook in de eerste plaats een moreel, ethisch én filosofisch vraagstuk. Extreme rijkdom is nooit alleen een kwestie van een individuele prestatie. Integendeel: juist rijke en vermogende mensen maken volop gebruik van collectieve en publieke voorzieningen die worden betaald met het belastinggeld van aanmerkelijk minder gefortuneerden. En ook zij hebben anderen nodig om hun doelen te bereiken. Bovendien dankt grofweg de helft der rijken hun vermogen aan erfenissen. Geld dat door de generaties voor hen is verdiend en waar ze zelf niets voor hebben hoeven doen.

Robeyns: “Een rechtvaardiger verdeling van vermogen begint met nadenken over ons mensbeeld, de waarden en normen die daaraan ten grondslag liggen en onze

houding ten opzichte van anderen.” Zien we de wereld als meritocratie waarin sociale status, privileges en kansen worden verdeeld op basis van individuele vaardigheden en prestaties? Of is geld een sociaal instrument ten dienste van de samenleving? Volgens Robeyns het laatste. “Het is niet slecht of verkeerd om rijk te zijn. Wel denk ik dat extreme rijkdom vooral een kwestie is van geluk. Dat staat haaks op de maatschappelijke ideologie dat elk individu de volledige controle heeft over het eigen leven en vanuit een gelijk speelveld begint. De wetenschap leert dat dit niet waar is. Ongelijke kansen, achtergronden, sociale klasse, ouders bepalen heel veel. Waar je geboren bent, met welke talenten maar ook je gezondheid en energieniveau. Deze hele set van factoren maakt dat toeval een veel grotere rol speelt in ons leven dan we willen toegeven. Als we ons dat bewust zijn, krijg je een heel andere houding naar mensen die het financieel-economisch veel minder hebben getroffen”, aldus Robeyns.

Haar pleidooi voor het begrenzen van extreme rijkdom is mede daarop gebaseerd. “Om de aarde op een duurzame manier over te dragen aan de generaties na ons zullen we de ongelijkheid binnen de perken moeten zien te houden. Dat betekent dat we op enig moment naar een systeem moeten waarin de sterkste schoulers ook de zwaarste lasten dragen.” En nee, dat is niet van vandaag op morgen gerealiseerd. Maar je kunt er nu al wel over nadenken, vragen over stellen en er het gesprek over voeren. ←

<https://ingridrobeyns.info/>

Schoonheid in tijden van onbehagen

Het is een van de belangrijkste vragen van deze tijd: hoe kunnen we mens zijn en blijven in een gefragmenteerde wereld, waar de macht van de sterkste geldt, feiten er voor veel mensen niet meer toe doen en de taal is verworpen tot wapen? Een pleidooi voor het ontwikkelen van perspectivistische lenigheid.

DOOR **WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN**

*Verily Klaassen en
Janine Vos*

Boze wereld, inderdaad. Dus deep down knaagt het al een tijdje. Vermoedelijk bij de meesten van ons. Geen idee wat er op ons afkomt. Wel dat we leven in een tijd waarin menselijke waarden doorlopend worden geofferd op het altaar van giftige one-liners en aperte leugens met als voornaamste doel het creëren van chaos. Wat er gebeurt is zo onvoorstelbaar dat er nauwelijks taal voor te vinden is. Zie je daar maar eens toe te verhouden zonder in opperste verwarring of diepe angst te verzanden.

Buiten gangbare denkkaders

Door de eeuwen heen voorzien literatuur, muziek, theater, ballet, beelden en schilderijen onze geschiedenis en ons dagelijks bestaan van pregnante, opvallende beelden. Niet zozeer door het vastleggen van concrete gebeurtenissen maar vooral door het verbeelden van achterliggende ideeënwerelden. Denk maar eens aan de tekeningen in de grotten van Lascaux, de Nachtwacht, het werk van Anselm Kiefer, de Hohe Messe van Bach, Mozarts pianoconcerten en de songs van Mark Knopfler. Of neem de technische vergezichten in de reisverhalen van Jules Vernes. Lang voordat de eerste mens op de maan stond schreef hij er al over. De romans van Couperus – of meer van deze tijd en aanzienlijk aardser – De acht bergen van Paolo Cognetti. Allemaal kunstwerken die ons in staat stellen buiten de gangbare denkkaders te treden, los te komen van de waan van de dag, terug te keren naar waar we vandaan komen, te weten welke waarden we koesteren en te zien waar we naar toe zouden willen. Of simpelweg op te gaan in de schoonheid van het moment.

Kunst doet er dus toe. Misschien nu ook wel meer dan ooit. Als troost in bange

dagen. Maar ook om na te denken, te reflecteren op gebeurtenissen en omstandigheden, ideeën uit te wisselen, nieuwe dingen te bedenken en te realiseren en misschien, ja misschien ook wel de hoop te blijven koesteren.

Han Steenbruggen, directeur van Museum Belvédère in Oranjewoud: “Beeldende kunst kan een fundamenteel belangrijk mechanisme zijn om mensen anders in de wereld te doen staan, de mens achter de dingen te zien en menselijke waarden te erkennen. Soms is ze daar een sleutel in en soms ook een breekijzer. Tijdens lezingen zie ik mensen verzachten, milder worden in het debat.” Of zoals Koen Vos, tot voor kort practoor Brede Vorming bij Firda (ontstaan door een fusie tussen ROC Friese Poort in Emmeloord en het Friesland College in Leeuwarden) het formuleert: “Kunst helpt mijn studenten perspectivistische lenigheid te ontwikkelen.” Om er juist in deze ongewisse en bij tijd en wijle beangstigende periode met elkaar iets goeds van te maken vanuit menselijke waarden en waardigheid is convivialiteit – het vermogen om de andersheid van mensen te omarmen – cruciaal. En dat begint volgens hem op school. “Als je het onderwijs instrumentaliseert verliest de samenleving zijn kracht. Onze studenten hoeven die andere perspectieven niet te accepteren maar ze moeten er wel kennis van hebben en zich ertoe kunnen verhouden. Wij leren ze dus aan de

“**Het leven is geen safe space**”

Han Steenbruggen

hand van schilderijen, beelden, literatuur, muziek en poëzie naar hun wereld te kijken om dat wat ze daar zien beter te begrijpen. Wat voor mens je wilt zijn is minstens zo belangrijk als het vak dat je uitoefent.”

Burgerschap

Vergelijkbare burgerschapsprincipes streeft ook de Rabobank na met haar kunstcollectie en het Rabo Art Lab: een plek waar wisselende artists in residence samen met medewerkers van Rabobank maatschappelijke transitie onderzoeken. Zo heeft kunstenaar en cartograaf Carlijn Kingma ‘Het waterwerk van ons geld’ getekend. Daarmee loodst ze de kijker door een landschap van onzichtbare geldstromen en verborgen krachten. Janine Vos, lid van de groepsdirectie en voorzitter Kunstcommissie: “Dit kunstwerk toont de goede kanten van ons geldsysteem maar ook de uitwassen. Die moet je bespreekbaar durven maken en dat kan via de kunst.” Verily Klaassen, hoofd Kunstzaken: “Voor Rabo Research was ‘Waterwerk’ de aanleiding om een middag over de kapitaalmarkt te organiseren met mensen uit de gehele samenleving en er een speciaal onderzoek aan te wijden.” (Zie ook Kort, pag 4).

Koen Vos

Ook Steenbruggen ziet kunst als een fundamenteel belangrijke aanjager om na te denken over het leven en de wereld om ons heen. “Kijk maar eens wat kunst ons door de eeuwen heen heeft gebracht. Denk aan de Gouden Eeuw, maar ook aan de maatschappelijke betekenis van een kunstenaar als Vincent van Gogh, die met zijn schilderijen de opvattingen over minderheden en sociaal zwakkeren in de samenleving wist open te breken. Ook nu zijn er kunstenaars die in hun werk en hun streven iets vergelijkbaars weten te duiden. Op welke manier dan ook.”

Klaassen: “Het doel van onze kunstcollectie is dat we de buitenwereld naar binnen halen. Dat reikt dus verder dan de schoonheid van een werk. Wij willen ook de duistere kanten van het leven laten zien.” En ja, dat leidt zo nu en dan ook tot protest. Dan wil iemand dat een werk wordt weggehaald of dat er een disclaimer bij moet komen. In dat geval gaat Klaassen steevast het gesprek aan. “Wat zich in de samenleving afspeelt zien we hier ook. Maar het leven is geen safe space. Onge-mak hoort erbij en wij verwachten van de mensen die hier werken dat ze daarmee kunnen en willen omgaan. Wij hebben wel de taak om hen voldoende context te bieden om een werk te begrijpen en te ervaren wat dit met hen doet maar een werk weghalen doen we niet en we plaatsen ook geen disclaimers.” Janine Vos: “Voor-dat je het weet zijn we alleen maar bezig te doen wat iedereen wil, terwijl kunst ons

“ Zelf voor de ziel

juist in staat stelt om vanuit andere perspectieven, ook de ongemakkelijke en de schurende, naar onszelf te kijken en daar-over met elkaar in gesprek te gaan. Ik denk dat kunst nodig is als dat andere geluid en voor die andere blik. Ook om een toekomstbestendige organisatie te zijn en om de moed te hebben ons gevoel te laten meespelen.”

Steenbruggen: “Wetenschappelijke ontwikkelingen brengen ons verder, niet alleen in de zin van nieuwe ontdekkingen maar ook in academisch opzicht. Kunst doet dat ook. Daarom is kunst in allerlei uitingsvormen van ongeloflijk belang voor de toekomst van onze samenleving.” Janine Vos: “We hebben schoonheid én lelijkheid nodig om ons wakker te schudden en te weten hoe we ons leven willen vormgeven en wat we willen nalaten. Maar we hebben ook hoop nodig. En een vooruitziende blik.”

Het oprekken van de verbeelding

Steenbruggen: “Het mooie van beeldende kunst is dat het intrinsiek niets te maken heeft met materialisme en hoeveel een werk waard is of al die andere dingen waar we in het dagelijkse leven aan hech-

ten. Goede kunst appelleert aan heel andere waarden: de spirituele kant van ons leven en wat voor ons van betekenis is, wat we vrezen en waar we hoop aan ontle-nen. In die zin is beeldende kunst helend en zalvend voor de ziel.”

Koen Vos: “Om jonge mensen in deze roerige wereld een beetje op te tillen hebben we naast wetenschap, technologie en ambacht ook kunst nodig. Dat kunnen dus ook gedichten zijn, muziek, een podcast of film. Bij Firda kijken we vooral naar de mogelijkheden die de verschillende vormen van kunst bieden door deze te relateren aan de leefwerelden van onze studenten.” Een van zijn meest aangrijpende momenten was de vraag van een groep studenten die voor een tentoonstelling in het Fries Museum een Vikingschip bouwden. Na afloop kwamen ze met een plan om dit schip te gebruiken voor vakanties van jonge patiënten van het Prinses Maxima Centrum voor kinderoncologie. “Als je een appèl doet op deze generatie dan komen ze met de mooiste ideeën.” Hij is dan ook een warm voorstander van het oprekken van de verbeelding. Steenbruggen: “We hebben het vaak over ‘kijken met andere ogen’, maar veel interessanter is of je ook kunt en wilt kijken met andermans ogen. Bijvoorbeeld die van de kunstenaar, of iemand wiens denkbeelden haaks op de jouwe staan.” Koen Vos: “Het idee is dat we onze studenten prikkelen om niet de ganse dag met het eigen ego bezig te zijn, maar dat ze gaan nadenken over de vraag hoe ze in het leven willen staan en wat hen daarbij raakt en inspireert. Het is belangrijk dat we jongeren daarvoor iets van een kader meegeven. Kunst in de volle breedte tilt ons boven de werkelijkheid uit en geeft ons de ruimte om na te denken over onszelf en wat ons beweegt en bezighoudt. Het is een geweldige manier om empathy, perspectivistische lenigheid, menswording in algemene zin te stimuleren.” ←

 <https://www.museumbelvedere.nl/>
<https://www.firda.nl/>
<https://art.rabobank.nl/nl/>

COVERFOTO

Schreeuw

Leo Schatz,
olieverf op linnen
– 2010, h 50 x b 40
cm, Collectie
Veldman-Marsman/
Museum Belvédère

“Hij droomt in kleuren. Niet in kleur, nee, in kleuren. Bepaalde kleuren die hem bedreigen. Of hij droomt dat hij wordt vervolgd. Terwijl hij dat nooit aan den lijve heeft ondervonden. Door die gevaarlijke situaties lopen altijd kleuren.” Aldus Tom Rooduijn in het boek, ‘Leo Schatz, kleur heeft een mens getekend.’ Over zijn werk zegt Schatz: “Ik schilder niet zozeer de gebeurtenissen in mijn leven. Ik druk de emotionele gevolgen van gebeurtenissen uit.” Zichzelf ziet hij als een “melancholisch optimist.” Dromend van het allermooiste en tegelijkertijd het ergste vrezend. Schilderen helpt hem “het onacceptabele te lijf te gaan”.

Leo Schatz (1918-2014) tekent en schildert zo graag en goed dat hij het advies krijgt een opleiding te volgen aan de Kunstnijverheidsschool, de latere Gerrit Rietveldacademie. Na zijn eindexamen in 1939 vervolgt hij zijn opleiding aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten en geeft hij les. Als in 1942 de Jodenvervolgning met volle kracht wordt ingezet, duikt hij onder in Den Haag. Na de oorlog blijkt dat zijn ouders en tweelingbroer Jacques zijn vergast. Zijn leven krijgt weer kleur en zijn schilderkunst een nieuwe impuls als hij kennismaakt met het werk van de Franse kunstenaar Pierre Bonnard en trouwt met Sonja Kopuit. Gaandeweg ontwikkelt hij een eigen, zeer kleurrijke vorm van expressionisme. Over zijn werk zegt hij: “In mijn dromen ben ik vaak onderweg en loop ik door niet bestaande steden. Ik ben onderweg en kom nooit ergens aan. Een bizarre wereld droom ik. Maar de echte wereld is toch ook ontzettend bizar en dwaas?” ←

Drie spannende filmverhalen

Louise Bourgeois: mijn lichaam, mijn sculptuur

Louise Bourgeois werd beroemd met haar imposante sculpturen. Een intiem portret van een feministe avant la lettre, van wie de kunst een weerspiegeling vormt van haar persoonlijke leven. De inmiddels overleden Bourgeois is te zien in exclusieve opnames, dwalend door persoonlijke archieven en herinneringen.

Filmstill uit documentaire

<https://www.npodoc.nl/documentaires/2025/03/louise-bourgeois-mijn-lichaam-mijn-sculptuur.html>

Liefde is aardappelen

De Nederlandse filmmaakster Aliona van der Horst erfde een kamertje in het Russische familiehuis waar haar moeder opgroeide. Ze zocht, met camera, haar Russische familie op in het dorp waar ze als kind in de vakanties logeerde. Een poëtische documentaire over Van der Horsts Russische familie en het leven van gewone mensen in tijden van kunstmatige hongersnoden en oorlog. ‘Liefde is aardappelen’ is een aangrijpende familiegeschiedenis over angst en overleven in het schemergebied tussen herinneren, vluchten en vergeten, met zwart-wit-animaties van de Italiaanse animator Simone Massi als symbolisch commentaar.

Filmstill uit documentaire

https://npo.nl/start/serie/2doc/seizoen-9_1/2doc-liefde-is-aardappelen/afspelen

Morisot: moed, storm en liefde

“Op een veiling werd ik geraakt door het portret van een vrouw. Ik heb het gekocht. Op de achterkant van het schilderij ontdek ik het jaartal 1871 en een naam: Berthe Morisot.” Aldus de verteller en koper van dit werk Klaas Bense. Morisot was een van de grondleggers van het impressionisme en de enige vrouw in die tijd tussen grootheden als Monet, Degas en Renoir. Klaas Bense maakte een kleurrijk portret over deze vergeten impressionist én van diverse jonge kunstenaars in het hedendaagse Parijs, voor wie het strijdbare leven van Morisot een bron van inspiratie is.

Filmstill uit documentaire

https://npo.nl/start/serie/het-uur-van-de-wolf/seizoen-21_1/het-uur-van-de-wolf-morisot-moed-storm-en-liefde_2/afspelen

Roel Mehlkopf

Ons pensioen heeft toekomst

De keuzes voor de invoering van de nieuwe pensioenwet bij het Rabobank Pensioenfonds lijken op keuzes die zo'n tien jaar geleden bij het Shell Pensioenfonds ingevoerd zijn. Deze zijn gebaseerd op de Wet verbeterde premieregeling uit 2016. RaboBand sprak hierover met Roel Mehlkopf, parttime docent aan Tilburg University en adviseur van pensioenfondsen.

DOOR **JOS DE HAAS EN RUUD VAN DE VEN**

Er zijn twee soorten pensioenregelingen: uitkeringsregelingen en premieregelingen. Bij een uitkeringsregeling wordt premie betaald en (een deel van) het pensioen toegezegd. In een premieregeling zegt de werkgever een bepaalde premie toe. De hoogte van het op te bouwen pensioen hangt af van de afgedragen premies en het behaalde rendement. Omdat er geen bepaalde uitkering is afgesproken ligt het beleggingsrisico bij de deelnemer. Anders dan bij een uitkeringsregeling staat de pensioenuitkering immers niet op voorhand vast.

Premieregeling en uitkeringsregeling

De pensioenregeling van Rabobank was tot 2023 een uitkeringsregeling. Per 31 december 2022 werd voor de huidige medewerkers al overgestapt op een premiereregeling. Voor de zogeheten slapers, binnen VG-Rabobank jonge rechthebbenden genoemd, en gepensioneerden veranderde op dat moment niets. Vóór invoering van de Wet verbeterde premiereregeling in 2016 werd bij een premiereregeling van het gevormde individueel pensioenvermogen op de pensioendatum een vast pensioen aangekocht. De uitkomst daarvan was afhankelijk van de rente op dat moment. Bij een hoge rente een goed pensioen, bij een lage rente een (veel) slechter pensioen. De invoering van de Wet verbeterde premiereregeling kwam tot stand op aandringen van onder meer verzekeraars en consumentenorganisaties. Ook Shell drong er bij het ministerie op aan de premiereregeling te verbeteren. Mehlkopf, in zijn vorige baan als ambtenaar bij het ministerie betrokken bij de totstandkoming van de wet: “Shell was lang blijven hangen in de eindloonregeling terwijl veel andere werkgevers al waren overgegaan naar een middelloonregeling. Shell wilde wereldwijd voor haar nieuwe medewerkers naar een premiereregeling. Ze vonden de premiereregeling in Nederland echter te schraal: de fiscale ruimte voor premie-inleg was beperkt. Bovendien was doorbeleggen na de pensioendatum onmogelijk.” Ook de gevoeligheid van het pensioen voor de actuele rente op de pensioendatum was onaantrekkelijk. Mehlkopf: “Als je in plaats van op de pensioendatum

gedurende een aantal jaren vóór de pensioendatum telkens een deel van je pensioen aankoopt, is de gevoeligheid voor de rente lager en het risico van een laag pensioen veel kleiner. Als je na de pensioendatum ook mag doorbeleggen, en dus een variabel pensioen accepteert, wordt het vooruitzicht op een koopkrachtig pensioen beter. De meeste pensioenwetten zijn altijd heel erg controversieel, er is heel veel oppositie en felle discussie in de Tweede Kamer, dat zie je nu ook met de Wet toekomst pensioenen. Daarentegen was de Wet verbeterde premiereregeling juist onomstreden. Niemand was tegen. In de oude situatie moest je een vaste uitkering kiezen en in de nieuwe situatie mocht je ook een variabele uitkering kiezen. In de meeste omgevingen bleef de vaste uitkering de standaard. Shell wilde graag de variabele uitkering bij hen tot standaard maken. Dat heeft het ministerie in de wet ook toegestaan. Deze wet is in 2016 met een ruime meerderheid in het parlement aangenomen.”

Twee smaken

De Wet toekomst pensioenen staat voor pensioenfondsen twee soorten pensioenregelingen toe: de flexibele premiereregeling en de solidaire premiereregeling. Mehlkopf: “De flexibele regeling zit veel simpeler in elkaar dan de solidaire. Dat komt omdat de flexibele regeling minder een compromis is. Ik zie de solidaire premiereregeling als het resultaat van onder-

handelingen, een compromis.” VG-Rabobank heeft van begin af aan ingezet op de flexibele premiereregeling. Dat is opgenomen in haar visiedocument dat voor de start van de cao-onderhandeling over het pensioen in december 2023 is aangeboden aan werkgever, vakbonden en pensioenfondsen. Deze voorkeur van VG-Rabobank komt terug in het onderhandelingsresultaat. Berekeningen door actuarissen geven aan dat het voor de hoogte van het verwachte pensioen niet uitmaakt of gekozen wordt voor de flexibele premiereregeling of de solidaire premiereregeling. Ook is in beide regelingen sprake van een individueel pensioenvermogen. Er zijn wel belangrijke verschillen tussen de premiereregelingen: de keuzevrijheid voor deelnemers en wijze van afdekking van het risico van een daling van de pensioenuitkering. Belangrijk is dat je in beide regelingen pensioen krijgt zolang je leeft. De hoogte van je individuele pensioenvermogen bepaalt dus wel de hoogte van je pensioen bij de start daarvan maar het raakt niet op als je heel oud wordt. Dat risico wordt afgedekt binnen het pensioenfonds.

Bij de flexibele premiereregeling wordt gewerkt met een leeftijdsafhankelijke mix van beleggingen. Risicovollere beleggingen hebben een hogere rendementsverwachting maar de jaarlijkse rendementen zullen ook sterker schommelen. Dat is verantwoord als de beleggingstermijn lang is, meer dan 10 tot 15 jaar. De per deelnemer gehanteerde beleggingsmix wordt dus minder risicovol in aanloop naar de pensioenleeftijd. Een deelnemer kan tijdens de opbouw van zijn pensioen kiezen om af te wijken van de standaard beleggingsmix die past bij zijn leeftijd. Dus meer of minder risico dan deze leeftijdsafhankelijke standaard. Deze keuzemogelijkheid vindt VG-Rabobank belangrijk omdat deelnemers verschillend denken over beleggingsrisico's. Bijvoorbeeld vanwege een andere risicohouding of vanwege hun eigen financiële situatie. De solidaire premiereregeling kent geen keuzemogelijkheid.

Daarnaast biedt de flexibele premiereregeling de mogelijkheid om te kiezen voor een variabele of een vaste pensioenuitke-

“

VG-Rabobank heeft van meet af aan ingezet op flexibele premiereregeling”

Bij Shell kiest overgrote meerderheid voor variabel pensioen”

ring. Mehlkopf: “Het idee van de variabele uitkering is dat mensen op het moment dat ze eindelijk veel geld bij elkaar hebben gespaard, ze dat voor een deel beleggen.”

Je pensioenuitkering kan daardoor stijgen, maar ook dalen, afhankelijk van de beleggingsresultaten. Als je kiest voor een vaste pensioenuitkering wordt je individuele pensioenvermogen vertaald in een vaste uitkering die daarna niet ‘beweegt’ met beleggingsresultaten. Je pensioen zal dus nooit stijgen maar ook nooit dalen. Alle huidige gepensioneerden zullen bij de overgang naar de nieuwe regeling moeten kiezen: variabel of vast.

Bij de solidaire premiereregeling hoort een solidariteitsreserve. Deze egaliseringsreserve beoogt het risico op een daling van de uitkeringen sterk te beperken. Dat is een groot goed. In de flexibele pensioenregeling is een dergelijke egaliseringsreserve, de risicodelingsreserve, optioneel. VG-Rabobank heeft zich met succes sterk gemaakt voor het invoeren hiervan.

Uitkeringscollectief en risicodelingsreserve

Op de transitiedatum, naar verwachting 1 januari 2027, wordt het recht op jaarlijkse uitkeringen voor iedere gepensioneerde omgezet in een individueel pensioenvermogen. Dit wordt gedaan om aan te sluiten bij de systematiek van de flexibele premiereregeling zoals deze per dezelfde datum van kracht gaat worden. In die regeling bouwt iedereen immers ook een individueel pensioenvermogen op.

Omdat het pensioenfonds vanaf de transitiedatum geen uitkeringen meer toezegt, vallen de hoge buffers die het fonds in het huidige stelsel moet aanhou-

den grotendeels vrij. De sociale partners hebben in 2024 afgesproken hoe deze buffers bij de transitie worden gebruikt. Zo is besloten een deel ervan in een te vormen risicodelingsreserve te stoppen. Van alle belanghebbenden bij het fonds wordt op de transitiedatum 1% van het pensioenvermogen daartoe afgeroomd. Bij toetreding tot het uitkeringscollectief – op de transitiedatum gaat het dus om alle gepensioneerden die voor een variabele uitkering kiezen – wordt 3% van hun pensioenvermogen gestort in de risicodelingsreserve. Op de transitiedatum is de omvang van deze egaliseringsreserve ongeveer 2,2% van het totale pensioenvermogen. Deze reserve is uitsluitend bedoeld voor het uitkeringscollectief, dus alleen voor gepensioneerden. Als in enig jaar de pensioenuitkering verlaagd zou moeten worden, kan dit voorkomen worden door een aanvulling van het pensioen uit de risicodelingsreserve. Op de transitiedatum is deze ongeveer 5,5% van het pensioenvermogen in het uitkeringscollectief. Berekeningen tonen aan dat de kans op een daling van de pensioenuitkering erg klein is. Dat komt ook omdat de jaarlijkse resultaten niet onmiddellijk maar gespreid over drie jaar worden uitgekeerd.

In het oude stelsel is altijd sprake geweest van grote vermogensbuffers voordat er geïndexeerd kan worden. Die vallen vrij bij de overgang. De hoogte van deze buffers op 1 januari 2027 is daarvoor bepalend. De kans op een dergelijke vrijval is reëel en bij de huidige dekkingsgraad (119,3% per ultimo maart 2025) is daar zeker sprake van. Deze vrijval leidt tot een stijging van de individuele pensioenvermogens van alle deelnemers en een bijbe-

horende stijging van de pensioenuitkeringen.

Anders dan bij de solidaire premiereregeling kun je in de flexibele premiereregeling ook een vast pensioen kiezen. Vast is dan wel echt vast; het pensioen wordt nooit meer aangepast voor inflatie. Alleen als je heel erg bang bent voor een daling van je pensioen, is dit een begrijpelijke keus. Bij Shell, waar een variabel pensioen al sinds 2014 bestaat, kiest een overgrote meerderheid voor een variabel pensioen. Pensioenfondsadviseur Mehlkopf vindt het variabele pensioen de verstandige optie voor de meeste mensen. Een daling van het pensioen is bij extreme koersdalingen overigens niet uit te sluiten. Maar in het oude stelsel zou er dan ook gekort moeten worden. Uiteindelijk bestaat je pensioen voor een derde deel uit ingelegde premie en voor twee derde deel uit de opbrengst van beleggingen. Het pensioenstelsel verandert weliswaar maar de dynamiek van beleggen blijft als vanouds aanwezig.

De toekomst van ons pensioen

Het variabele pensioen en het na de pensioendatum mogen doorbeleggen zijn belangrijke verbeteringen die de Wet verbeterde premiereregeling tien jaar geleden tot stand heeft gebracht. Het achterwege blijven van inhaalindexatie bij het Rabobank Pensioenfonds (met uitzondering van de toeslag van 1,3% uit 2020) verschaalt het Rabobank-pensioen. Het vooruitzicht dat de Wet toekomst pensioenen gepensioneerden per 1 januari 2027 een variabele uitkering laat kiezen in de flexibele premiereregeling biedt hun pensioen een goede toekomst. ←

Intentie-tijd

DOOR **JAN DE DOOD**

IN EEN EERDERE COLUMN OVER CHAOS IN MEI 2022 SCHREEF IK OVER EEN WERELD WAARIN VEEL VERANDERT. TEGENWOORDIG LIJKT DIT EEN UNDERSTATEMENT. We leven in een tijd waarin veel meer mogelijk is dan we ons konden voorstellen. Tegelijkertijd is het zo dat deze mogelijkheden een grotere waarschijnlijkheid van manifestatie kennen: pas gaandeweg wordt duidelijk wat de uitkomst van die mogelijkheden is. Of het nu gaat om kunstmatige intelligentie, nieuwe dna-technieken, blockchain en crypto's of (geo)politieke ontwikkelingen. In ons leven en onze samenleving krijgen we vaker met grote veranderingen en onzekerheden te maken.

Nog niet zo lang geleden konden we vertrouwen op gevestigde instituten, organisaties, bedrijven en systemen. Tegenwoordig is dat niet meer vanzelfsprekend. De politiek, het economische systeem, de welvaartsstaat, etc. staan onder grote druk. Er is niet alleen sprake van haarscheurtjes in het fundament van onze samenleving, maar her en der kan ook al van 'betonrot' worden gesproken. Waar, op wie en wat kunnen we eigenlijk nog vertrouwen?

Juist in tijden van onzekerheid is een stevig fundament en houvast gewenst. Maar zolang dat fundament ontbreekt en zoveel zekerheden niet meer vanzelfsprekend zijn, zijn we vooral aangewezen op onszelf en op elkaar. We kunnen en mogen er niet meer op vertrouwen dat de gevestigde orde onze problemen oplost en onze toekomst bepaalt.

De huidige en komende tijd van grote transities zal daarom veel van onze energie en creativiteit vragen. De veranderingen die zich aandienen hebben namelijk (mede) als doel ons bewustzijn naar een hoger niveau te tillen. Wij zullen ons steeds meer bewust moeten zijn van het feit dat we zelf de scheppende kracht zijn. Dat iedere gedachte, iede-

re handeling medebepalend is voor dat wat zich manifesteert of in beweging wordt gebracht. De intentie achter onze gedachten en handelingen zijn bepalend voor de richting en het duurzame karakter van hetgeen gecreëerd wordt.

We zullen dus onze verantwoordelijkheid als mens in de samenleving serieus moeten nemen. Lastig? Moeilijk? Jazeker, maar weet ook dat alles en iedereen altijd en overal met elkaar verbonden is. Soms zichtbaar, soms via voor de mens onzichtbare energieën. Het zijn onze intenties, onze achterliggende voornemens die de intensiteit, de kracht, en de kwaliteit van deze verbindingen bepaalt. Als we ons denken en handelen met de juiste voornemens én met grote intensiteit richting en vorm geven, kunnen we vanuit die intensiteit doorgroeien in wat ik noem de intentie-tijd. Daarmee bedoel ik een nieuwe tijd waarbij de afhankelijkheid en onzekerheid van alles wat de komende jaren zal verdwijnen.

Pas goed op jezelf en op de anderen. Vaert wel! ←

JAN DE DOOD

Is partner bij Buro Meneer de Leeuw. Daarnaast wordt hij regelmatig gevraagd voor advies en nieuwe inzichten voor de toekomst. De rode draad: hulp bieden bij complexe vraagstukken op het gebied van visie, strategie en transitie.

“
Iedere
gedachte, iedere
handeling is
medebepalend”

Inge Pfeil: IJzersterke foto. Met zorg is een standpunt ingenomen waardoor een mooi perspectief ontstaat op de diverse lijnen van het plafond en een evenwichtige symmetrie in het beeld het resultaat is. Ook de lijnen van de vloer en de wanden vertonen deze symmetrie. De twee mensen brengen leven in het bouwwerk. Voorts heeft kleurstelling een verzachtend effect.

De winnende foto's van deze periode

De lijn dus: recht, rond, diagonaal, verticaal, samenkomend, richtinggevend. Het oog houdt van spannende lijnen die ergens naar toe voeren. De jury – leden van de commissie Communicatie onder leiding van fotograaf Guus Maas – maakte de eerste selectie. De leden hadden het laatste woord. Dit was de laatste editie van de fotowedstrijd. ←

Kees Aarts: Het zandduingebied in Namibië is prachtig. Om dit fraai in beeld te brengen moet er wel voldoende aandacht aan worden besteed. Dat is hier gelukt. Vanuit een goed standpunt zijn mooie dimensies op de foto vastgelegd. Scherpe lijnen op de voorgrond die naar achteren vervagen en verdwijnen in de nevel. De kleuren zijn gedempt en gaan over in de kleuren van nevel en zee.

André Zijlmans: Een mooi moment tijdens de Oerol voorstelling perfect in beeld gebracht, waardoor een niet alledaags lijnenspel zichtbaar wordt. De kleuren van artieste en de lijnen tegen de achtergrond van het wolkendek leveren een fraaie foto op.

"De armoede van nu is anders dan 200 jaar geleden"

Een grote vastgoedportefeuille, mededogen en bevologenheid. Deze combinatie leidt in de binnenstad van Den Haag tot een breed palet aan initiatieven en projecten in de strijd tegen financiële, sociale, culturele en gezondheidsarmoede. Voorzitter Wim Philipsen en secretaris Frank Bukkems over 'hun' Vincentiusvereniging.

DOOR JOSÉ URSEM-KUILBOER EN WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN

En vroege maandag in maart, het kantoor van de Vincentiusvereniging Den Haag. Opgericht in 1846. Aan de muur het portret van Vincentius a Paulo, een Franse priester die zich volledig inzette voor de armenzorg. Anno 2025 is de core business in Den Haag onverminderd dezelfde, zij het fors uitgebreid. Mede vanwege de eigentijdse grotestadproblematiek waarmee ook Den Haag kampt.

Streetlife-app

Philipsen: "De armoede van nu is anders dan 200 jaar geleden, maar het is er nog steeds. Mede door wat de overheid allemaal aan het afstoten is. Daarom zijn we momenteel heel actief in de daklozenpro-

Wim Philipsen en Frank Bukkems

blematiek.” Den Haag telt inmiddels tussen de 2.000 en 3.000 daklozen. Daarvoor heeft de vereniging een Streetlife-app ontwikkeld. Daarop kunnen ze zien waar ze terecht kunnen voor eten, overnachten en hulp op bijvoorbeeld juridisch gebied. Bukkems: “We werken al meer dan twintig jaar samen met het Straatpastoraat. Elke vrijdagmiddag is er hier een driegangendiner voor mensen zonder onderdak en in financieel slechte omstandigheden en een oecumenische dienst in de kapel. Wie geestelijke bijstand nodig heeft kan dat dan ook krijgen.” Vincentius stelt – tegen een sterk gereduceerd tarief – de zalen ter beschikking. De groep bestaat inmiddels uit zo’n 140 mensen, die hier soms hun enige gezonde maaltijd van de week krijgen. “Voor hen is dit een ankerpunt”, aldus Bukkems.

Philipsen: “Wij vinden het belangrijk dat deze mensen worden gezien en waardig

“
Ik heb altijd het idee dat wij de leemte opzoeken”

worden behandeld. Natuurlijk zijn er meer initiatieven op dit gebied, maar er is inmiddels ook een grote groep ongedocumenteerden die overal buiten valt omdat ze geen adres en papieren hebben.” Voor Vincentius is dat de reden om zich extra in te spannen voor deze groep. De Streetlife-app is daarvan een voorbeeld. Maar ook de plaqueette in de kloostertuin waarop de namen van overleden daklozen zijn aangebracht.

Kernkapitaal

Nederland telt zo’n 45 zelfstandige Vincentiusverenigingen die allemaal hun eigen specifieke aanpak hebben, afgestemd op de lokale omstandigheden. Den

Haag is de oudste vereniging en de enige met veel vastgoed in eigendom. Philipsen: “Dit vastgoed is ons kernkapitaal. Wij zorgen ervoor, onderhouden het en het genereert inkomsten. Daardoor blijven we financieel onafhankelijk en hebben we een eigen plek voor onze activiteiten. Bovendien kunnen wij ruimtes beschikbaar stellen aan organisaties met een vergelijkbare doelstelling.”

Bukkems: “Onze gebouwen zijn historisch erfgoed. In de 19e eeuw kwamen de Broeders van Maastricht naar Den Haag om het onderwijs te verzorgen. Zij woonden hier in het klooster. Voor de laatste broeder, nog steeds actief, is een woonruimte gecreëerd boven de zalen in de Vincentius Hof. Het voormalige Stads-klooster is inmiddels verhuurd aan een christelijke stichting die er een woongroep is begonnen. Philipsen: “Voor ons maakt het niet uit of en wat een vrijwilliger of iemand die een beroep op ons doet gelooft. Natuurlijk hebben we onze katholieke historie, maar de basis is mededogen en armenzorg.” In Den Haag leeft 6,1 procent van de bevolking onder de armoede grens. Vergeleken met het landelijke gemiddelde van 3,1 procent is dat veel. Bukkems: “Ik heb altijd het idee dat we de leemte opzoeken. Mensen weten ons te vinden en vandaaruit komen er ook weer nieuwe initiatieven.” Zo zijn bijvoorbeeld Stichting Bakboord – werkbemiddeling voor ex-gedetineerden – en Stichting Leergeld ontstaan. Leergeld ondersteunt ouders die geen geld hebben voor leermiddelen of een schoolreisje voor hun kinderen. Inmiddels zijn beide stichtingen verzelfstandigd en richt de Vincentiusvereniging zich op nieuwe projecten.

Ook het theater In de Steeg – onderdeel van het vastgoed van Vincentius – is een zelfstandige stichting. Naast kleine concerten voor liefhebbers van singer-songwriters, wordt hier elke maand een uitgaansavond georganiseerd voor mensen met psychische problemen of een verslavingsachtergrond. Bukkems: “Zodra projecten zelfstandig verder kunnen, worden ze afgestoten, waardoor de vereniging in beweging, actueel en relevant blijft.”

Ondanks al het werk dat de vereniging

In 1833 richt een Franse student, Frédéric Ozanam, met enkele vrienden in Parijs de eerste Vincentiusvereniging op. Hun grote voorbeeld: de Franse heilige Vincentius a Paulo (1581-1660). Net als hij kunnen ook zij de armoede in de stad niet langer aanzien. Ook in Den Haag vindt men inspiratie in deze heilige. Vanaf het begin – 1846 – richt Vincentius Den Haag zich op barmhartigheid en steun aan de armen; niet alleen in de vorm van geld, goederen en voedsel, maar ook door toegang te bieden tot onderwijs. Met het verwerven van landgoed Swanensteyn in 1861 vestigt de Vincentiusvereniging een gaarkeuken en een armenschool in het gebouw. Nog altijd is dit voormalige landgoed in het bezit van de vereniging. Het omvat meerdere panden waaronder een school, theater, kapel en opvanghuis.

verzet is het aantal leden beperkt: veertien. Wel zijn er tientallen vrijwilligers die zich inzetten voor van alles en nog wat. Zoals het geven van taallessen, een project dat is overgenomen van het Multicultureel Ontmoetingscentrum uit de Schilderswijk. De grootste groep vrijwilligers is echter actief voor de speelgoedbeurs. Den Haag telt meer dan 15.000 kinderen die opgroeien in armoede en minder hebben dan anderen. Philipsen: “Het speelgoed dat mensen hier doneren delen wij weer uit aan mensen die beschikken over de Haagse Ooievaarspas. Maar omdat er ook een steeds grotere groep van daklozen en ongedocumenteerden komt die de weg niet weten te vinden, de taal niet beheersen, geen Ooievaarspas krijgen, niet sexy zijn in de pers en wel kinderen hebben, hebben wij onlangs de Vincentiuspluspas geïntroduceerd. Daardoor kunnen ook zij bij de speelgoedbeurs terecht.” ←

 <https://www.vincentiusdenhaag.nl/>

Meer zeggenschap voor gepensioneerden gewenst

Bij de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel is het hoorrecht van verenigingen van gepensioneerden lang niet overal uit de verf gekomen. Dat pleit – volgens Ruud van de Ven – voor een andere manier van organiseren.

DOOR **RUUD VAN DE VEN**

Ok de Koepel Gepensioneerden, een belangenorganisatie waarbij VG-Rabobank is aangesloten, beoogt de zeggenschap van gepensioneerden en andere deelnemers te vergroten. Omdat risico's meer bij de pensioendeelnemers komen te liggen onderzoekt pensioen kennisnetwerk Netspar de mogelijkheid verantwoordingsorganen om te vormen tot Colleges van Belanghebbenden met de bevoegdheid om bestuurders van pensioenfondsen te benoemen en te ontslaan. In dit artikel wordt een andere oplossing gezocht. Verander het pensioenfonds, nu een afstandelijke stichting in een verbindende coöperatieve vereniging.

Pensioenfondsen zijn stichtingen. Dat is in de Pensioenwet bepaald. Een stichting heeft een bestuur en geen leden. Het algemeen bestuur van de Stichting Rabobank Pensioenfonds is het enige bestuursorgaan. Het verantwoordingsorgaan is een adviescollege met beperkte goedkeuringsrechten; het bepalen van het beleid is exclusief voorbehouden aan het algemeen bestuur. Het fonds heeft – na invoering in 2013 van de Wet versterking bestuur pensioenfondsen – in 2017 gekozen voor een gemengd bestuursmodel: drie uitvoe-

rende bestuurders, fulltime professionals – en negen niet uitvoerende bestuurders. Voor hen is het bestuurslidmaatschap een nevenfunctie. Deelnemers en gepensioneerden dragen vijf niet uitvoerende bestuurders voor. De niet uitvoerende bestuurders houden toezicht op de taakuitoefening door bestuurders. Het Rabobank Pensioenfonds kent geen raad van toezicht. Het algemeen bestuur legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit acht deelnemers en zeven gepensioneerden. De zogeheten slapers – bij ons jonge rechthebbenden genoemd – zijn niet vertegenwoordigd. In deze setting hebben pensioendeelnemers dus maar heel beperkt invloed op het fondsbeleid.

Schril contrast

Het pensioenfonds beheert de premies van de werknemers. Het belegt deze gelden als

een goed huisvader om in de toekomst levenslange pensioenen te kunnen uitkeren. Werknemers en gepensioneerden hebben er gezamenlijk belang bij dat het pensioenfonds hun vermogen – het gaat bij het Rabobank Pensioenfonds om 26 miljard euro per eind 2024 - optimaal beheert. De beperkte invloed van pensioendeelnemers op het fondsbeleid staat in schril contrast met het grote belang dat zij gezamenlijk hebben. Het fonds bestaat na de transitie naar het nieuwe stelsel dat de Wet toekomst pensioenen introduceert uit een verzameling van individuele pensioenvermogens. De pensioendeelnemers hebben alle hetzelfde stoffelijk belang: goede beleggingsopbrengsten. Ze delen samen het langlevens-risico, ook een gezamenlijk belang.

Een coöperatie stelt zich ten doel in bepaalde stoffelijke behoeften van haar belanghebbenden te voorzien. Zoals de Stichting Rabobank Pensioenfonds feitelijk doet. De aard van de activiteiten van het fonds doet de vraag oprijzen: waarom is het fonds in plaats van een stichting niet een coöperatieve vereniging met leden: deelnemers, gepensioneerden en slapers? Het antwoord op deze prangende vraag staat sinds 2016 in artikel 1 van de Pensioenwet: een pensioenfonds is een stichting. Het idee van een coöperatief pensioenfonds is overigens niet nieuw. In 2019 schreef Roland de Greef, toentertijd advocaat bij Houthoff, in het Tijdschrift voor Pensioenvraagstukken: “De coöperatie speelt, veel beter dan de stichting pensioenfonds, in op de groeiende behoefte naar meer zeggenschap door (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.”

Een lastige weg

Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, dat gaat over rechtspersonen, bepaalt dat een coöperatie een vereniging dient te zijn. Het Rabobank Pensioenfonds is echter een stichting. Een rechtspersoon kan zich omzetten in een andere rechtsvorm als aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Zo moet het bestuur van een stichting daartoe besluiten met een meerderheid van ten minste negen tiende van de uitgebrachte stemmen. Ook is er een rechterlijke mach-

ting vereist. Een stichting omzetten in een vereniging is mogelijk maar niet eenvoudig.

In de Pensioenwet van 2007 is aanvankelijk bepaald dat het pensioenfonds een rechtspersoon is. Dat kan bijvoorbeeld een vereniging, een vennootschap of een stichting zijn. Bij de invoering van de Wet algemeen pensioenfonds in 2016 is de definitie van het begrip pensioenfonds aangescherpt. Het ruime begrip ‘rechtspersoon’ is vervangen door ‘stichting’. Er zijn fondsen die geen stichting zijn, bijvoorbeeld de Vereniging Nederlands Pensioenfonds voor de Sigarenindustrie en aanverwante Bedrijven. Dit kleine pensioenfonds sloot zich begin 2017 aan bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Landbouw. Bij de wetswijziging in 2016 is echter vergeten de bevoegdheid van verantwoordingsorganen bij het omzetten van de rechtsvorm van een pensioenfonds

“ Van afstandelijke stichting naar verbindende coöperatie

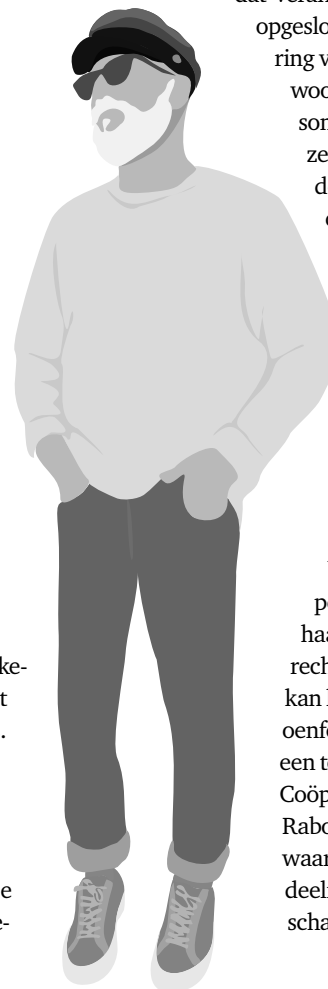
uit de wet te halen. Daardoor is de Pensioenwet ambivalent geworden waar het gaat om de rechtsvorm van pensioenfonds. Deze onduidelijkheid kan eenvoudig worden opgelost door voor dit punt de wetswijziging van 2016 terug te draaien. In de Pensioenwet kan eventueel een verbod op winstuitkering worden opgenomen zoals dat voor stichtingen van toepassing is.

Globale uitwerking

De drie uitvoerende bestuurders van het Rabobank Pensioenfonds behouden de dagelijkse leiding. Ze vormen het bestuur van de Coöpe-

ratieve Vereniging Rabobank Pensioenfonds met uitgesloten aansprakelijkheid. Zo wordt geborgd dat de kwaliteit van het bestuur blijft voldoen aan de eisen die de Pensioenwet aan bestuurders stelt. Deelnemers, jonge rechthebbenden en gepensioneerden worden lid van het coöperatieve fonds. Omdat het niet praktisch is een ledenvergadering van ruim honderdduizend leden zeggenschap in een vereniging te geven, kiezen alle pensioendeelnemers een ledenraad. Dit orgaan met een beperkt aantal deskundige leden, krijgt de bevoegdheden die het algemeen bestuur van de stichting heeft. Om de overgang zo goed mogelijk te laten verlopen zouden niet uitvoerende bestuurders, voor zover pensioendeelnemer van het fonds, en leden van het verantwoordingsorgaan zich bij de eerste verkiezing kandidaat kunnen stellen voor de te vormen negenkoppige ledenraad. Deze fungeert voor het bestuur als goedkeuringsorgaan. Omdat ‘verantwoording afleggen’

opgesloten ligt in ‘goedkeuring vragen’ is het verantwoordingsorgaan, door sommigen een tandeloze tijger genoemd, in deze structuur overbodig. De inperking van rechtsvorm van een pensioenfonds tot stichting uit 2016 dient te worden teruggedraaid: een pensioenfonds is een rechtspersoon, zoals de Pensioenwet oorspronkelijk bepaalde. Als een pensioenfonds zelf haar meest geëigende rechtsvorm mag bepalen kan het Rabobank Pensioenfonds zich omzetten in een toekomstbestendige Coöperatieve Vereniging Rabobank Pensioenfonds, waar de leden-pensioendeelnemers echte zeggenschap hebben. ←

“De vrijemarkteconomie heeft ons veel gebracht maar loopt tegen haar grenzen aan”. Aldus Otto Raspe, hoofdeconoom bij Rabobank én professor of practice aan Tilburg University. Met zijn onderzoek kijkt hij vooral voorbij het bruto binnenlands product.

DOOR **WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN**

Otto Raspe

Tijdje geleden alweer dat hij zijn inaugurele rede uitsprak. Titel: ‘koersen op het kompas van de brede welvaart’. De achterliggende gedachte: een kompas geeft richting, terwijl je gerust even het gebaande pad kunt verlaten om tot nieuwe inzichten te komen. Raspe: “Juist dat levert waardevolle nieuwe inzichten op.”

Brugfunctie

De aanstelling van een professor of practice is redelijk nieuw. Concreet betekent dit dat Raspe een brugfunctie vervult tussen de praktijk en de wetenschap. Over zijn werk bij Rabobank en Tilburg University zegt hij: “Bij Rabobank doen we onderzoek vanuit een duidelijke vraag naar kennis die voor klanten relevant is. Er zijn altijd verschillende mensen die deze kennisvragen stellen. En daar is doorgaans haast bij. Een onderzoeker aan een universiteit werkt veel solistischer. Daar is de vraag op een andere manier gearticuleerd, academisch en vaak voortkomend uit jarenlange trajecten waar ook proefschriften aan

Koersen op het kompas van de brede welvaart

“**Voor een onderzoeker zijn dit uitdagende tijden**”

verbonden zijn.” Om zijn academische vrijheid te waarborgen is Rabobank geen financier van zijn leerstoel.

Jarenlang was het bruto binnenlands product (bbp) dé graadmeter voor economie. Een uitvinding van de Amerikaanse econoom Simon Kuznets. Hij kreeg er de Nobelprijs voor. Inmiddels is duidelijk dat de primaire functie van het bbp – het meten van de omvang van de economische productie – weinig tot niets zegt over hoe mensen hun leven ervaren in de context

van hun tijd en omstandigheden. Iets dat Kuznets trouwens al in 1934 betoogde. Raspe: “Natuurlijk heeft het bbp grote waarde, je kunt eruit aflezen hoe een land of regio er economisch voor staat. Maar om brede welvaart te begrijpen moeten we veel verder kijken dan economische groei.” Hij en zijn team onderzoeken naast de economische ook de ecologische en sociale aspecten die het leven van mensen beïnvloeden. Vooral de inzet van de brede welvaartsindicator – ontwikkeld samen met Universiteit Utrecht – aangevuld met de jaarlijkse brede welvaartsenquête en thematische dialoogsessies levert waardevolle informatie op. “Zo zien we wat er achter de getallen gebeurt”, aldus Raspe. “We maken dus niet alleen gebruik van statistieken, maar verrichten ook kwalitatief onderzoek, door in te zoomen op regio’s en mensen” Daarbij baseren hij en zijn team zich op elf voor de meeste mensen belangrijke dimensies [zie kader].

Grote verschillen per regio

Het idee dat nationaal beleid gericht op economische groei volstaat om de welvaart te stimuleren is, zegt hij, achterhaald. “Economische groei draagt bij aan brede welvaart maar kan hierop ook negatieve effecten hebben. Wij zien opvallende verschillen per regio, tussen de ontwikkeling van verschillende regio’s en de effecten daarvan op de kwaliteit van leven van de mensen daar.”

Zo is de brede welvaart in steden als Amsterdam, Rotterdam, Eindhoven en Den Haag lager dan gemiddeld, terwijl het er economisch voor de wind gaat. Met het economische succes stijgen de huizenprijzen en de wachtlijsten voor gezondheidszorg, clubs en andere voorzieningen, neemt de criminaliteit toe, wordt de inkomensongelijkheid groter en de druk op de ecologische omgeving zwaarder. In de Achterhoek daarentegen – economisch toch een aanmerkelijk minder flitsend gebied dan de Randstad – zijn het geluksniveau en de sociale cohesie bovengemiddeld. Ook dat zijn belangrijke aspecten van welvaart volgens Raspe. “Je kunt wel

streven naar een hoog inkomen maar als je niet gelukkig bent, ben je per saldo slechter af.”

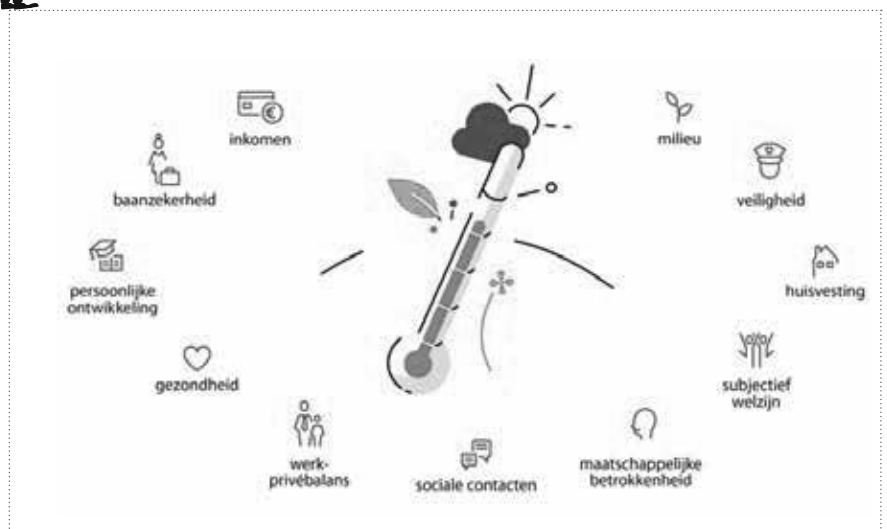
Aan de randen van Nederland – Oost Groningen, Zuid Limburg – ervaren veel mensen de brede welvaart als laag. Daar is de oorzaak juist wel de economie. Vergelijken met de rest van Nederland blijft deze daar achter. Er vestigen zich minder bedrijven, gemiddeld zijn de opleidingsniveaus en de inkomens er lager en de werkloosheid juist hoger. Raspe: “Als je brede welvaart meet en onderzoekt wanneer iemand een sprongetje maakt van een lager naar een hoger niveau en welke factoren daar significant op van invloed zijn, dan zie je dat mensen die van werkloos naar een baan gaan niet alleen meer inkomen krijgen, maar ook meer sociale contacten en een betere gezondheid.” Dat is een andere manier van kijken dan wanneer je sec afgaat op de statistieken van het bruto binnenlands product.

Balans

“De vrijmarkteconomie heeft ons veel gebracht maar loopt tegen haar grenzen aan”, aldus Raspe. En ja, dat noodzaakt tot een koerswijziging om de samenleving leefbaar te houden, ook voor de generaties na ons. Het kompas van de brede welvaart ziet hij daarbij als richtinggevend. Vooral omdat dit kompas helderheid kan ver-

schaffen over de balans tussen economische groei en de sociale en ecologische waarden in de regio. De verschillen daartussen zijn – zelfs in het kleine Nederland – best groot. Dat pleit voor een gebiedsspecifieke uitwerking van nationaal beleid. Minder centraal gestuurd dus, maar meer vanuit de regio, rekening houdend met regionale vraagstukken. Tegelijkertijd is de regio een onderdeel van de grote wereld, met zijn geopolitieke spanningen en handelsbelemmeringen. Ook deze hebben verregaande implicaties op bepaalde sectoren en daarmee op de brede welvaart in een regio. Raspe: “Voor een onderzoeker zijn dit uitdagende tijden. Het aantal vragen is oneindig. We meten nu ook brede welvaart op Europees niveau omdat we willen weten hoe onze regio’s zich ontwikkelen als je ze vergelijkt met Deense, Duitse of Franse regio’s en welke perspectieven dat biedt. Het zou mooi zijn als de inzichten die het onderzoek naar brede welvaart biedt een integraal onderdeel wordt van de begrotingscyclus in Den Haag en de afwegingen die bedrijven maken. Liefst op Europees niveau.” ←

<https://www.tilburguniversity.edu/nl/actueel/persberichten/de-samenleving-heeft-het-kompas-van-de-brede-welvaart-nodig>
<https://www.rabobank.nl/kennis/>

Wat maakt het **leven** de **moeite** waard?

Het is een kleine vraag in een grote wereld. Maar toch, er is veel om voor te leven zo blijkt. En dat vele zit bepaald niet in groots en meeslepend.

DOOR: WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN

PAUL WETERING

“**W**at het leven voor mij de moeite waard maakt, is niet meer wat ik vroeger dacht. Vroeger draaide het om kunnen, presteren, vooruitgang. Om dingen afvinken, projecten afronden en zelf alles doen. Maar sinds mijn lichaam mij letterlijk tot stilstand dwong, heb ik geleerd opnieuw te kijken. Naar mezelf, mijn rol als vader, partner, mens.”

“Zingeving komt voor mij nu voort uit het kleine, het nabije. Uit mijn gezin, mijn twee prachtige jongens, mijn vrouw, die ik met liefde en kracht naast me heb staan. Ik heb moeten leren dat trots niet alleen zit in een portfolio van daden en prestaties, maar juist in de kleine overwinningen: een klusje afronden dat nu weken kost in plaats van dagen. Durven toegeven dat ik hulp nodig heb. Mijn kinderen op ooghoogte kunnen ontmoeten – niet ondanks mijn rolstoel, maar ermee.”

“Mijn morele kompas is opnieuw gekalibreerd. Waar ik voorheen richting vond in wat ik deed, vind ik die nu in hoe ik er ben. Hoe ik luister, liefheb, aanwezig ben. Veerkracht betekent voor mij niet meer terugveren naar wie ik was, maar meebuigen met wie ik nu word en in die buigzaamheid schuilt kracht – en ook rust. Niet alles behoeft een oplossing, niet alles hoeft beheerst. Soms is het genoeg om te ademen, om te zijn.”

Paul en Cynthia Wetering

“Wat het leven voor mij werkelijk de moeite waard maakt, is verbinding. Met de mensen die me dragen, in de momenten die ertoe doen, met de stilte waarin ik mezelf hervind. In het vertragen heb ik leren zien wat er altijd al was, maar waar ik te vaak aan voorbij rende. De arm van mijn zoon om mijn schouder. Een grapje aan tafel. Het licht in de kamer als de dag begint.”

“Ik leef niet meer voor het ideaal van wat had kunnen zijn, maar voor de rijkdom van wat is. Dat vraagt om acceptatie, niet als opgave, maar als overgave aan het leven dat zich ontvouwt in plaats van wordt gepland. En daarin heb ik vrijheid gevonden.”

Paul Wetering is Senior Automation Engineer | Solutions Architect. Eind 2024 kreeg hij de diagnose Ehlers-Danlos, een zeldzame, progressief verloopende bindweefselziekte. ←

ISA EN MEHRI DEMIR

Isa, Mehri,
Ayse en
Hamza Demir

Isa: “Hoe het is om geen politiek gevangene meer te zijn?” Stille, ogen waarin verdriet schuilt. “Vrijheid is zo mooi. In de twee jaar dat ik in Turkije in de gevangenis zat, leefden we met meer dan twintig mensen in een ruimte waar er tien in passen. In die tijd heb ik alleen een streepje lucht en

mijn medegevangenen gezien. Geen bomen, geen andere mensen, niet mijn kinderen. En toen ik uit de gevangenis kwam moest ik vluchten.” Mehri: “Die tijd was voor ons beiden, onze familie en onze kinderen Ayse en Hamza ongelooflijk moeilijk.” Isa: “Mijn gezin is voor mij heel belangrijk, en ook dat we nu in Nederland leven. Hier is het veilig en hier zijn we vrij.” Mehri: “Ik mis mijn familie maar het allerbelangrijkste zijn onze kinderen, dat we kunnen werken en hier een toekomst opbouwen.”

Isa: “Ik ben naar Nederland gekomen omdat mijn moeder hier van haar tweede jaar tot haar huwelijk en terugkeer naar Turkije is opgegroeid. Mijn ooms en tantes wonen nog altijd hier.” Mehri: “Twee jaar later mochten de kinderen en ik ook komen. We zijn zo gelukkig dat we

weer bij elkaar kunnen zijn.” Isa: “Toen ik naar Nederland kwam was ik bang dat we racisme zouden ervaren. Maar de mensen hier zijn aardig en hebben ons goed ontvangen. En de kinderen vinden het fijn op school.”

Mehri: “Pasgeleden hebben de ouders van Isa hier gelooft. Hij had ze vijf jaar niet gezien.” Isa: “Ik kan niet meer terug naar Turkije, omdat dat veel te gevaarlijk is nu de politieke situatie zo ongewis is. Nederland is ons thuisland, Mehri en ik volgen Nederlandse les.” Mehri: “Isa heeft een eerstegraads lesbevoegdheid natuurkunde, zijn diploma is ook in Nederland geldig.” Isa: “Omdat de taal nog een handicap is heb ik een opleiding tot timmerman in de bouw gevolgd. Niet omdat ik liever timmerman wil zijn, maar ik spreek nog onvoldoende Nederlands om voor de klas te staan. Timmerman is een mooi vak. Alleen krijg ik nu helaas geen contract omdat ik een hernia heb en misschien moet worden geopereerd. In overleg met Mehri zoek ik nu naar ander werk.”

Onder het regiem van Recep Tayyip Erdoğan, de twaalfde president van de republiek Turkije, is het aantal gevangenen in een paar jaar tijd verachtvoudigd tot bijna 400.000. Verreweg de meeste van hen zoals Isa Demir zijn om politieke redenen opgepakt. ←

SIEB HULSCHER

“Ik wil een goede bijdrage aan het leven geven. Dat is natuurlijk subjectief, maar ik vind het belangrijk om goed te zijn voor de mensen om mij heen en dat ik hen een steuntje kan geven, terwijl ik ook graag bijdraag aan de grote wereld. Dat zie ik als het macrodeel van het leven. Ik wil niet alleen maar werken voor geld en status maar ook werk dat een positief effect heeft op de wereld om mij heen.”

“Het gaat in het leven ook over de micro-omgeving, de mensen die mij lief en dierbaar zijn, met wie ik kan lachen en die ik tot steun kan zijn en omgekeerd omdat we elkaar door het leven dragen. Om dat te kunnen moet je ook goed voor jezelf zorgen en in balans zijn met jezelf. Dus niet alleen maar focussen op de omgeving en wat die er allemaal van vindt. We ervaren allemaal wel die druk, maar je moet ook je eigen vriend kunnen zijn en durven houden van jezelf.”

“Wat mij helpt het leven te leven? Mijn moeder en mijn omgeving, maar ook zelfreflectie. Als je het niet meer weet is het belangrijk jezelf te dwingen even stil te staan bij wat er gebeurt. Want uiteindelijk moet je het toch zelf doen. Dus de dynamiek tussen mijn omgeving en mijzelf. Nu ik me als starter op de internationale

Sieb Hulscher

arbeidsmarkt voor politiek en conflict begeef, merk ik dat de concurrentie groot is. Daardoor vergeet je soms waar het echt om draait in het leven en dat

status maar een tijdelijk dopamine effect heeft. Natuurlijk is het belangrijk een baan te vinden, te zorgen dat ik er tussen kom. Tegelijkertijd wil ik tijd houden voor de verbinding met die kleinere wereld. Soms is dat best lastig want je kunt je verliezen in de druk om succesvol te zijn. Daarom wil ik mijzelf doelen geven waar de microwereld even belangrijk is als de macrowereld. Gelukkig ben ik nog jong en zoekend.”

Sieb Hulscher studeert International Relations | Global Conflict in the Modern Era en loopt momenteel stage om zich te oriënteren op een baan. ←

Hoe verder nu RaboBand stopt?

Dat we afstappen van het papier was al een tijdje bekend. Want papier leest dan wel onwijs lekker, het drukken en distribueren van RaboBand is duur en belast het milieu. Dit betekent overigens geenszins dat de nieuwsgaring ophoudt. Alleen krijg je deze in het vervolg digitaal aangereikt.

DOOR **JOS DE HAAS EN WILLEMEN VELDMAN-MARSMAN**

“**Het allerbelangrijkste is inhoudelijke onafhankelijkheid**

toegegeven, met een tijdschrift op schoot in de erker geeft toch een heel andere vibe dan stukjes lezen op een tablet of telefoonscherm. Voor de inhoudelijke en journalistieke kwaliteit van de informatie maakt het echter niets uit. Simpelweg omdat de commissie Communicatie voor de website en het digitale medium VGR-Perspectief dezelfde uitgangspunten hanteert als voor RaboBand. Kortweg komen deze erop neer dat alles wat de redactie schrijft en publiceert gebaseerd is op gedegen onderzoek, dat het eigen teksten zijn – dus geen plagiaat of geschreven met AI, dat feiten kloppen, bronnen duidelijk zijn en het principe van hoor en wederhoor is toegepast zoals bedoeld. Wederhoor is het vragen van commentaar op een bewering bij de persoon of instantie over wie die bewering is gedaan. Het doel van dit alles is het verkrijgen van een evenwichtig en inhoudelijk juist beeld. Maar het allerbelangrijkste uitgangspunt is inhoudelijke onafhankelijkheid. Concreet betekent dit dat de redacties van RaboBand, VGR-Perspectief en website zelf bepalen wat er wordt geplaatst en hoe dat gebeurt: interview, achtergrondartikel, nieuwsbericht, column. Onderwerpen worden soms aangedragen, veel vaker zelf bedacht.

Hoe de informatievoorziening zich in de toekomst zal ontwikkelen is lastig te voorspellen. Vermoedelijk zullen VGR-Perspectief en de website meer naar elkaar toegroeien en op den duur mogelijk samenvloeien. Intussen zijn er ook nog leden zonder e-mailadres, hoewel dat aantal de afgelopen jaren sterk is afgenomen tot minder dan 3%. Deze mensen krijgen hun informatie via de post, zij het in een beknoptere vorm dan die op de website. ←

Miljonairsbelasting: werkt dat wel?

Een rechtvaardige miljonairsheffing lijkt moeilijk te verwezenlijken en leidt zeker niet tot bestrijding van ongelijkheid. Dat stelt Bert Faber in reactie op voorstellen van onder meer de Socialistische Partij.

DOOR **BERT FABER**

Belastingheffing is een vorm van herverdeling van vermogen. Vanaf de oudheid geldt deze wetmatigheid. Via allerlei manieren hebben machthebbers in het verleden belastingen geheven en dat doen ze nu nog. Ons huidige belastingstelsel dateert uit de negentiende eeuw. Pas toen werd voor het eerst rekening gehouden met de draagkracht van de belastingbetaler. Dus hoe rijker iemand was, des te meer belasting hij moest betalen. Nog altijd is het draagkrachtbeginsel de grondgedachte onder de belastingen.

Daarom is het niet verwonderlijk dat alweer even geleden, in 2024, opnieuw het idee van een miljonairsbelasting opdook, deze keer gelanceerd door Jimmy Dijk van de SP. Zijn argument: “Door de vermogens van superrijken extra te belasten, kunnen de belastingen op arbeid en consumptie omlaag.” Op dit moment wordt namelijk alleen het werkelijke rendement op vermogen belast en niet het vermogen op zich.

Vermogensconstructies

In het daarop volgende debat in de Tweede Kamer blijkt inderdaad dat de minder vermogende Nederlanders in verhouding meer belasting betalen dan de rijkste 1 procent. Kortom voldoende redenen voor een eerlijker belastingstelsel om

“Middengroepen de dupe

de ongelijkheid in te dammen. Dijk doet tijdens het debat drie voorstellen om superrijken extra te belasten:

- Een wereldwijde minimumbelasting op vermogens.
- Een Europese exitbelasting voor vermogenden die emigreren om belasting te ontwijken.
- Een nationale belasting van 1 procent op vermogens boven 1 miljoen euro.

De vraag is echter wie precies de miljonairsheffing zou moeten betalen en of deze wel zijn doel bereikt: het vermindere van extreme vermogensongelijkheid. Een exitheffing is namelijk eenmalig omdat het vermogen elders wordt gestald. Superrijken die in Nederland blijven bedienen zich intussen van allerlei belastingenontwijkende constructies, zo blijkt uit recent onderzoek van het ministerie van Financiën. Vooral familiestichtingen om het vermogen buiten het zicht van de fiscus te houden zijn daarbij populair. Al deze familiestichtingen tezamen bezitten tenminste € 30,8 miljard vermogen. Daarvan is € 19 miljard ondergebracht in

stichtingen waar ten minste de helft van de bestuursleden aan elkaar is gelieerd. De rest is in handen van stichtingen die in de statuten familieleden aanwijzen als bestuurslid. Bijna al dit vermogen (82 procent tot 99,7 procent) wordt niet in de belastingheffing betrokken, terwijl 20 tot 48 procent van deze families wel tot de 1 procent rijkste Nederlanders behoort. Concreet betekent dit dat de heffing – als deze wordt ingevoerd – vooral terecht komt bij de middengroepen en ondernemers. Mensen die hun zaak hebben verkocht en de opbrengst gebruiken voor hun pensioen en huizenbezitters die hun hypotheek hebben afgelost en nog wat beleggingen bezitten. ←

Reflecteren, letterlijk beschouwen, over iets nadenken, bespiegelen. In de rubriek Reflecties beschouwen bestuursleden vanuit hun persoonlijke opvattingen (ze prediken geen vastgesteld beleid of zo) een kwestie of vraagstuk dat hen ter harte gaat. Dit keer **Riek van der Harst.**

En dan ben je met pensioen.....

Na 38 jaar werken in het bankwezen, waarvan 31 bij Rabobank en nog zes jaar in de non profit wereld is mijn zoektocht naar een nieuwe invulling onlangs gestart. Het voelde bij mijn eerste AOW uitkering – nog naast een baan – al vreemd om zonder er iets voor te doen geld op mijn rekening te krijgen. Nu, met een Rabobankpensioen, is dat nog luxer. Maar ik realiseer mij ook dat niet iedereen het zo makkelijk heeft. En ook dat ons Nederlandse pensioen tot de beste ter wereld behoort, ook al zijn sommige onderdelen ervan niet meer als voorheen.

Daarbij denk ik aan mijn ouders. Mijn vader startte na zijn studie en militaire dienst op 27-jarige leeftijd met werken en bleef met een stijgende lijn in zijn carrière tot zijn pensioen op zijn 60e bij dezelfde werkgever: drieëndertig jaar. Eindloonstelsel, vroegpensioen: het was toen allemaal heel gewoon. Hij heeft van zijn pensioen mogen genieten tot zijn 92e en mijn moeder aansluitend nog ruim viereenhalf jaar van haar weduwenpensioen. Ruim dertig jaar pensioen dus. Ook dat is niet iedereen gegeven. Dat dit niet meer betaalbaar is in een vergrijzend Nederland begrijp ik ook.

Terug naar mijzelf: wat ga ik doen? Naast een paar al lopende nevenactiviteiten, waaronder ook het voorzitterschap

van de VGR-afdeling Drenthe, heb ik besloten die rol in te ruilen voor het voorzitterschap van het landelijk bestuur. De rol en daarmee ook de activiteiten van VG-Rabobank zijn langzaam aan het veranderen. De nieuwste afdeling 'Jonge Rechthebbenden' vertegenwoordigt de (nog) niet gepensioneerden met een werkzaam leven buiten Rabobank. Onze vereniging treedt ook op namens hen. Hierdoor krijgen we een nog krachtiger geluid namens alle Rabobank pensioengerechtigden. Dit betekent wel dat we nieuwe leden nodig blijven hebben, een opdracht die ik samen met de leden wil invullen.

Over de toekomst van onze vereniging ga ik graag met onze leden in gesprek. Dit

keer geen (voorstel voor een) meerjarenplan vanuit het landelijk bestuur, maar een met de afdelingen op te bouwen plan. Hoe we dat precies gaan vormgeven besluiten we na raadpleging en met input van de afdelingsvoorzitters.

Vernieuwing is geen doel op zich, maar wel een wens van veel leden. Het behouden van het goede en het samen creëren van een frisse en aansprekende VG-Rabobank voor huidige en nieuwe leden. Daar kijk ik naar uit. ←

“

Over de toekomst van onze vereniging ga ik graag in gesprek

De wereld van het erfrecht

Het is nagenoeg niemands favoriete onderwerp: het regelen van je nalatenschap en het opstellen van een levens testament. Maar toch om allerlei familiaal, medisch of fiscaal gedoe te voorkomen kun je er maar beter tijdig en nog volop in leven over nadenken en je maatregelen treffen. Want wat gebeurt er met je financiën en hoe wil je worden verzorgd als je daar zelf geen besluiten meer over kunt nemen. Bijvoorbeeld vanwege Alzheimer of een ernstige ziekte of ongeval? En hoe regel je je erfenis? De EO wijdde een uitzending aan het levenstestament: Geld of je leven. Te beluisteren als podcast. In

de podcastserie 'De Erfrechtadvocaat' bespreekt presentatrice Inge Diepman met mr. Joost Diks en andere deskundigen allerlei erfrechtelijke onderwerpen. Zoals de verschillen en overeenkomsten tussen de notaris en de erfrechtadvocaat en wat te regelen als je een goed doel wilt begunstigen, een eigen bedrijf hebt of anderszins.
Bronnen: familie erfrecht en NPO

 <https://www.familie-erfrecht.nl/podcast/>
<https://www.nporadio1.nl/podcasts/goed-werk/105942/waarom-je-geen-levenstestament-nodig-hebt-9-april-2024>

Kleurrijk op weg naar de honderd

En nu we het toch over de dood hebben. Die kun je maar het beste een beetje goedgekleed tegemoet treden. Geeft toch een andere vibe dan slecht gekapt, gehuld in slobber, meurend naar mottigheid en op mefisto's de dagen uit te zitten. Want leven doe je uiteindelijk maar een keer, het is bovendien van zichzelf al ingewikkeld genoeg en dan kun je er maar het beste iets moois van maken.

In de documentaire Fabulous Fashionista's vertellen zes vrouwen van in de

tachtig waarom ze nog zoveel plezier in het leven hebben. De podcast 'Over Datum', gaat over het verlies van schoonheid en de zinloze strijd tegen ons aller voorland, mits we lang genoeg in leven blijven.
Bronnen: Vogue en NPO:

 <https://www.youtube.com/watch?v=3bzELvR6wks>
<https://www.nporadio1.nl/podcasts/mischa/112766/532-carolien-borgers-je-oude-ik-is-niet-minder-goed-dan-je-jonge-ik-echt-niet>

FRANK & ALZHEIMER

Toen de vader van radio-dj Frank van der Lende alzheimer kreeg, miste Frank informatie over de ziekte waar hij mee uit de voeten kon. Samen met Alzheimer Nederland maakte hij daarom twee videoreeksen over demencie. In de tweede serie gaat hij in gesprek met andere jongeren die een vader of moeder hebben met demencie. Wat is de impact van demencie en hoe ga je ermee om? Elke aflevering heeft een ander thema. Op de website is ook de eerste serie te zien.

Bron: Dementie.nl

 <https://www.dementie.nl/frank-alzheimer>

MANTELZORGEN: HOE DOE JE DAT?

Het is het paradepaard van de participatiesamenleving: mantelzorg. Meer dan vijf miljoen mensen zorgen voor een medemens met gezondheidsproblemen, vaak noodgedwongen trouwens. Maar hoe doe je dat als je een baan en een gezin hebt? Wat houdt langdurig voor iemand zorgen – of zelf zorg ontvangen – in de praktijk in? NPO maakte er verscheidene documentaires over.
Bronnen: Movisie en NPO

 <https://www.npodoc.nl/>

Vorbij het gebaande pad

Mijn reizen gaan meestal naar eilanden. Groot of klein, overal ter wereld. Union Island, Bequia, Kastelorizo, St Mary's, Kaageiland of São Vicente. Het kan mij niet bijzonder genoeg zijn. Ook de vijf Nederlandse Waddeneilanden zijn prachtig. Maar we hebben nog meer plekken die alleen per boot of pont te bereiken zijn. We kiezen het ruime sop en gaan op avontuur.

DOOR THEA KULING-FIBBE

Historisch Forteiland IJmuiden

Een bezoek aan het Historisch Forteiland IJmuiden begint met een korte overtocht met de MS Koningin Emma. Het eiland ligt in de monding van het Noordzeekanaal en werd eind 19e eeuw gebouwd in opdracht van koning Willem III, als onderdeel van de Stelling van Amsterdam. In de tweede wereldoorlog is het gebruikt als onderdeel van de Atlantikwall. Een gids vertelt je alles over de ziekenboeg, de

ingerichte bunkers, de muurschilderingen en de geschiedenis. Bezoekdata voor 2025 zijn de zondagen 3 augustus, 7 september, 5 oktober en 2 november. En de woensdagen 23 en 30 juli en 6 en 13 augustus. Wel even van tevoren boeken!

<https://www.pbn.nl/>

Voor Pampus liggen

Pampus is een door mensenhanden gemaakt eiland, eind 19e eeuw in de Zuiderzee gebouwd op bijna 4000 palen. Het maakt deel uit van de Stelling van Amsterdam en staat op de Werelderfgoedlijst. Het forteiland werd aangelegd op de uitloper van de Utrechtse Heuvelrug. Dwaal door geheime gangen, indrukwekkende koepels en historische ruimten. Een bijzonder bouwwerk is het mistklokhuis, waar de fortwachter vroeger elke anderhalf uur de klok moest opwinden om schepen te waarschuwen voor het obstakel Pampus. Het eiland biedt ook veel groen met een zonneweide, een strandje en een moestuin. Bezoeken kan van dinsdag tot en met zondag van 10.30 tot 17.00. De boot vertrekt vanaf Herengracht 33 in Muiden.

<https://www.pampus.nl/>

Rust op Tiengemeten

Begin 17de eeuw slibt in het Haringvliet een zandplaat op van vijf hectaren. Een halve hectare heette toen een gemet en zo kreeg het de naam Tiengemeten. Er zijn negen vaste bewoners en de oppervlakte is 10,5 km². Je komt er door in Zuid-Beijerland de pont te nemen. Er zijn verschillende uitgezette wandelingen, van 1,2 tot 10 kilometer lengte. Geniet van de natuur en

dieren, zoals bevers, Schotse hooglanders en de zeearend. Er is een bezoekerscentrum, het Rien Poortvliet Museum, het Landbouwmuseum en een herberg. Ook zijn er zijn fietsen te huur. In 2007 startte de omvorming tot natuurgebied door Natuurmonumenten.

 <https://www.natuurmonumenten.nl/>

Nieuw land: Marker Wadden

Van 2016 tot 2021 is in het Markermeer een nieuw stukje Nederland ontstaan, vijf natuureilanden op vier kilometer van de Houtribdijk, die Enkhuizen en Lelystad verbindt. Het hoofdeiland van de Marker Wadden is voor publiek toegankelijk, het heeft een haven en een aantal natuurvriendelijke gebouwen. Natuurmonumenten beheert het gebied. De eilanden zijn gemaakt van zand, klei en slib uit het Markermeer. Ze geven een enorme impuls aan de leefomstandig-

heden voor waterplanten, schelpdieren, vogels en vissen. Ga zelf op onderzoek uit en wandel bijvoorbeeld het eiland rond of loop de vogelvlucht- of vlinderroute. Er is een paviljoen met een winkel en wat lekkers. Er zijn altijd eilandwachters aanwezig die je alle informatie kunnen geven. De veerboot vertrekt uit de Bataviahaven in Lelystad.

 <https://www.natuurmonumenten.nl/natuurgebieden/marker-wadden>

Vakantie op eiland De Woude

De Woude is een eilandje in het Alkmaardermeer dat hoort bij de gemeente Castricum. Het is een idyllisch dorpje met 160 inwoners. Op De Woude vind je rust en ruimte. Je kunt er uiteraard alleen komen met de pont en zodra je aan de overkant arriveert, krijg je een vakantiegevoel. Het is een uniek natuurgebied met oude boerderijen, zeldzame vogels, een prachtig polderlandschap en een idyllisch kerkje waar regelmatig wat te beleven is. Ook is er horeca, een glamping en B&B's. Het werd pas echt een eiland toen in de 19e eeuw de Markervaart werd doorgetrokken tot het Noordhollandsch Kanaal. Daarvoor lag het westelijke puntje net vast aan de Kogerpolder.

 <https://www.dewoude.net/>

De Vrije Ruimte

Dit keer boeken die aansluiten bij de onderwerpen in dit nummer. Drie non-fictieboeken, een biografie en een roman die – steeds vanuit een andere invalshoek – ruimte bieden voor zelfreflectie.

DOOR JOSÉ URSEM-KUILBOER

Het restaurant van de herinneringen van Yuta Takahashi

Een inspirerende roman over tweede kansen. Kotoko is ontroostbaar wanneer ze haar broer verliest, ze is ervan overtuigd dat zijn dood haar schuld is. Dan

hoort ze over een restaurant waar een maaltijd kan worden bereid ter herinnering aan een overleden geliefde. Als je de maaltijd eet, zou je even contact hebben met de overleden persoon. Kotoko heeft zo haar bedenkingen, maar zet haar scepsis opzij en neemt de trein vanuit Tokyo naar een klein havenstadje waar het restaurant, de Chibineko Kitchen, zich bevindt. Ze ontmoet de jonge chefkok Kai en huiskat Chibi. Als ze de maaltijd tot zich neemt, staat haar een helende ervaring te wachten, net als de andere bezoekers, die allemaal met hun eigen verhaal naar de Chibineko Kitchen zijn gekomen.

ISBN 9789028453555

De vloek van Big Tech van Reijer Passchier

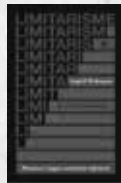
In toenemende mate bedreigt Big Tech democratische en rechtsstatelijke waarden, zoals de privacy van burgers en de vrije mededinging in de economie. Maar ook meer algemene constitutionele structuren die de bescherming van zulke waarden überhaupt mogelijk maken.

Denk daarbij aan een sterke, soevereine staat of unie van staten, het onderscheid tussen publiek en privaat, burgerschap en

de civil society. Hoe heeft dat kunnen gebeuren? Die vraag probeert de auteur te beantwoorden.

ISBN 9789462129498

Limitarisme van Ingrid Robeyns

De kloof tussen arm en rijk neemt almaar toe. Een kleine groep superrijken wordt steeds rijker terwijl de afstand met de mensen zonder noemenswaardig vermogen

steeds groter wordt. Dat is moreel niet verdedigbaar, vindt politiek filosoof Ingrid Robeyns. In *Limitarisme* houdt ze een vlammend betoog voor grenzen aan extreme rijkdom. De kracht van haar pleidooi is dat ze filosofische vragen opwerpt die onze samenleving een spiegel voorhouden over onze kennis en de ethiek van welvaart, maar ook een concreet advies geeft over hoe limitarisme als regulatief ideaal te realiseren is.

ISBN 9789403189215

Stil de tijd van Joke Hermsen

Een bundel essays over de beleving van tijd. 'Geen tijd hebben' is een van de fundamentele ervaringen van onze tijd. Vanuit het gedachtegoed van denkers

als Henri Bergson, Ernst Bloch en Peter Sloterdijk ontwikkelt Hermsen een visie op het fenomeen tijd, waarin zij een onderscheid aanbrengt tussen kloktijd en

innerlijke tijd. Zij verkent het belang van rust, verveling, aandacht en wachten; ervaringen die sinds de oudheid als belangrijke voorwaarden voor het denken en de creativiteit werden beschouwd, maar in het huidige economische tijdsgewricht weinig waardering krijgen.

ISBN 9789029573603

Een vrije geest, het uitzonderlijke leven van Betje Wolff van Marita Mathijsen

Betje Wolff (1738-1804) is tegenwoordig vooral nog bekend als helft van het schrijversduo dat zij jarenlang met Aagje Deken

vormde. Maar voordat zij Deken leerde kennen, had Wolff al naam gemaakt als schrijfster. Met haar scherpe pen riep zij felle controverses op. In deze prachtige, aangrijpende nieuwe biografie laat Marita Mathijsen zien hoe vooruitstrevend Betje Wolff was, als schrijfster én als eigenzinnige vrouw die het opnam tegen de heersende, conservatieve moraal. Als dichter en romanschrijver wist zij, deels samen met Deken, bovendien de Nederlandse literatuur te vernieuwen.

ISBN 9789463823814

Ook wij willen graag dat al die prachtige, eigenzinnige, lokale boekhandels blijven bestaan. Omdat ze kleur geven aan de straat, de stad en onze levens. En ze bezorgen doorgaans ook aan huis. Daarom alleen ISBN-nummers.

25 Jaar VG-Rabobank

VGR, opgericht 'voor en door gepensioneerden', heette het in 2000. 25 jaar later spreken we enkele van die 'voor en door' mensen van het eerste – tweede uur – die weten hoe het allemaal begon en verder ging. Een kleine terugblik in de geschiedenis met Jetty, Marinus en Martin.

DOOR **THEA KULING-FIBBE EN JAN VAN DER MEER**

Jetty Mulder is vanaf dag één betrokken bij de Vereniging Gepensioneerden Rabobank. Een telefoontje trekt een blik herinneringen open. “Onder andere Jan van Holstein, Jan Willems, Jan ten Hoven en meerdere directeurs van lokale banken waren met Frans van Baaren van de Centrale Rabobank in Eindhoven al jaren in overleg om te komen tot een vereniging van gepensioneerden. Dat schoot niet op. Tot Hans Smits aantrad als voorzitter van de hoofddirectie. Hij kwam van Schiphol en daar was al een vereniging van gepensioneerden. Volgens hem erg nuttig. Dus hij gaf het laatste duwtje tot de oprichting.”

*Algemene Leden
Vergadering 2016*

Vergadering van het dagelijks bestuur met van links naar rechts Jan ten Hove, Jan van Holstein, Jetty Mulder, Jan Willems en Marinus Gras.

Ambtelijk secretaris

Frans van Baaren had assistentie nodig om het landelijk secretariaat van de nieuwe vereniging op te zetten. Jetty: “Dat leek me wel wat. Een stap waar ik nooit spijt van heb gehad. Ik kreeg de mooie titel ambtelijk secretaris, maar was een manusje-van-alles. De regionale afdelingen moesten opgericht worden en mensen gestrikt voor de besturen daarvan.” Jetty begon in 1966 bij Publiciteit en PR van de Centrale Raiffeisenbank. Na de fusie in 1972 bleef ze bij Public Relations werken. Dat bleef in eerste instantie ook haar werkplek toen ze voor de VGR aan de slag ging.

“We hadden uitstekende banden met het Rabobank Pensioenfonds. De lijnen waren kort en de contacten hartelijk. Afgesproken werd dat iedereen die met pensioen ging een brief kreeg over de VGR. Dat werkte en het ledental steeg. Daarmee ook de vijver om in te vissen voor bestuursleden voor de regionale afdelingen en later voor de verschillende commissies. Ook collega’s van de centrale bank waren betrokken. De een ontwierp het logo, de

ander maakte tekeningen in de nieuwsbrieven. Het organiseren van de jaarvergaderingen hoorde ook bij mijn taken. Nog steeds gebeurt dat op vrijwel de zelfde manier merk ik nu ik als lid aan de andere kant zit. We hebben zelfs een keer Mark Rutte kunnen strikken als spreker.”

Jetty: “Begin 2011 mocht ik met de VUT. Maar eigenlijk vond ik het werk nog te leuk. Reden om dat jaar de algemene vergadering nog een keer te organiseren. Dat werd tegelijk mijn afscheidsfeest. Ik heb het altijd naar mijn zin gehad en kijk met plezier terug. Het is geweldig dat de VGR het nog zo goed doet. Zeker nu het nieuwe pensioenstelsel er aankomt is een belangenvereniging met mensen die kennis van zaken hebben onmisbaar. En de uitbreiding met bijna duizend Jonge Rechthebbenden is een prachtstap naar de toekomst.”

Voorzitter

De voorzitter van het eerste uur is Jan van Holstein. Hij besloot na één bestuurstermijn te stoppen en werd in 2004 opge-

volgd door Marinus Gras. Die was na een heel diverse carrière van veertig jaar met de VUT en wilde graag nog een zinvolle bijdrage leveren aan de organisatie. Gras: “Het eerste bestuur heeft de vereniging mooi op poten gezet, de structuur met afdelingen bleek een goede greep. Er was prima contact met Rabobank en er was geïnventariseerd wat er nodig was voor de toekomst.”

Belangrijkste onderwerp was natuurlijk het pensioen. Het pensioenfonds was volledig in handen van Rabobank als werkgever en de bonden namens de werknemers. Hoe kon de VGR daar een rol bij krijgen? De nieuwe Pensioenwet van 2007 bood daarvoor kansen. Er werden voortvarend wijzigingen in het pensioenfonds doorgevoerd. In de bestuursperiode van Marinus kreeg de VGR een rol in het bestuur, in de deelnemersraad en in het verantwoordingsorgaan van het pensioenfonds.

Het interne netwerk van Marinus en zijn medebestuurders is regelmatig succesvol aangesproken. “Op de jaarlijkse landelijke ledenvergadering zorgden we voor twee goede sprekers, een lid van de raad van bestuur van Rabobank Nederland en een externe spreker, in die tijd meestal met kennis van pensioenen.” Ook Marinus herinnert zich de bijeenkomst waar Mark Rutte sprak. “Dat was in 2004. Rutte was toen staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en pleitte voor veranderingen in het pensioenstelsel. Die heeft hij in zijn tijd niet teweeg weten te brengen trouwens.”

Groei

Voor Marinus zijn twee thema’s belangrijk als VGR. In eerste instantie het vertegenwoordigen van de gepensioneerden op het vlak van pensioenen en ziektekostenverzekering. Om een vuist te kunnen maken had de vereniging meer leden nodig. In zijn bestuursperiode groeit de VGR van 3500 naar zo’n 5000 leden. Het was een uitdaging om potentiële nieuwe leden te

bereiken. Privacyregels verhinderden dat adresgegevens door bank of pensioenfonds gedeeld werden. De brief die vutters en bijna gepensioneerden kregen werkte gelukkig prima. En dat is nog steeds de manier waarop de aanstaande gepensioneerden en potentiële leden worden benaderd. Marinus: “Het bestuur wilde trouwens toen al medewerkers die de bank verlieten vóór hun pensionering en rechten hadden opgebouwd, de mogelijkheid geven lid te worden van de VGR. Maar een voorstel van die strekking werd door de ledenvergadering afgewezen.” Inmiddels is dit wel mogelijk en groeit en bloeit de club Jonge Rechthebbers.

Daarnaast vond hij dat het omzien naar elkaar een belangrijke rol in de VGR moest spelen. Via afdelingen en commissies mensen met elkaar verbinden en dingen organiseren voor en met elkaar. Ook dat gebeurt nog steeds en vaak. Van feesten als het 125-jarig bestaan van de bank tot lokale fietstochten. “Het is prachtig om te zien dat er nog steeds veel belangstelling is om deel te nemen.”

Wat vindt hij van de ambassadeursrol van de gepensioneerden? “Daarvoor moet je wel contact houden met de bank om voeling te houden. Niet alle bankdirecteuren zijn daarvan gecharmeerd. Ik vind het mooi als mensen positief over de bank praten in hun omgeving, maar ik denk dat het daar vaak bij blijft.”

Marinus besteedde in zijn bestuursperiode veel aandacht aan de contacten met

collega-organisaties van gepensioneerden in de NVOG, nu Koepel Gepensioneerden, de landelijke belangenvereniging, en vooral met die van andere banken en verzekeraars. De toen nog jonge VGR kreeg zo een plek in het grotere geheel. In 2008 gaf hij de voorzittershamer door aan Jo Kelleter.

Website

Eind 2003 is de website gelanceerd, www.vgrabobank.nl, met Paul Boshouwers als webmaster. Het werd het tweede communicatiekanaal van de vereniging, naast de ‘Berichten’, zoals het papieren blad toen nog heette. De website gaf informatie over pensioenen en zorg en over de vereniging en kende vaste rubrieken als Nieuw(s), Hobby & Vrije Tijd en Kunst & Cultuur. Met het groeiend gebruik van internet onder de leden, ontwikkelde de website zich snel. Al in 2005 is deze in een nieuw jasje gestoken.

Martin van der Schaft nam in 2017 de rol van webmaster over. “In het nieuwe ontwerp van de website vonden we het belangrijk dat de afdelingen een plaats kregen”, vertelt hij. “In 2018 zijn we met afdelingspagina’s begonnen. Die zouden door eigen redacteuren gevuld moeten worden. Dat heeft een aantal afdelingen goed opgepakt, een aantal wat minder. Ook nieuw was dat afdelingen berichten kunnen versturen naar hun leden om ze te attenderen op activiteiten. In 2019 is voor de activiteiten digitaal inschrijven geïntroduceerd en kort daarna is daar de aansluiting op iDEAL aangeknoopt.” De site groeide en Martin kreeg versterking van Paddy Jans. Het is een ‘baan’ die ze flink van de straat houdt.

De site groeide en Martin kreeg versterking van Paddy Jans. Het is een ‘baan’ die ze flink van de straat houdt.

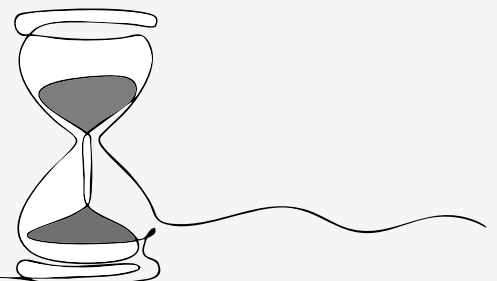
Martin: “We hechten aan halen én brengen. Dus niet alleen informatie op de site zetten, maar ook dingen naar mensen toe brengen, bijvoorbeeld de weektips. Elke vrijdag werkt Paddy zich een slag in de rondte om een mail te versturen met actuele ontwikkelingen. We hebben daarnaast ook nieuwsbrieven op het gebied van pensioen, zorg, welzijn, wonen. Als er een nieuw artikel verschijnt over een van die onderwerpen, krijgen leden die zich daarop geabonneerd hebben een mail. We hebben dat ook binnen de evenementen doorgetrokken. Afdelingen kunnen aangeven dat ze een aankondiging willen sturen, een herinnering, tweede herinnering, bevestiging en een enquête. Kortom: u vraagt, wij draaien.”

Toekomst

Begin vorig jaar is de commissie Communicatie gestart met de digitale nieuwsbrief VGR-Perspectief. Gaat de rol van de website hierdoor veranderen? Martin ziet dat nog niet gebeuren. “Tenzij Perspectief met een hogere frequentie gaat verschijnen. Als Perspectief bij wijze van spreken tips en zo over gaat nemen, dan zal het maandelijks moeten verschijnen. Maar dan nog zal altijd de actualiteit overblijven voor de website. En het inschrijven voor activiteiten etcetera zal daar blijven denk ik. Doordat we voor Perspectief en de website dezelfde tool gebruiken, kun je die twee naadloos in elkaar over laten vloeien. Ik denk dat dat heel soepel zal gaan. De tijd zal het leren.” ←

Volgens een bericht in RaboBand was de opkomst groot....

BELANGRIJKE ADRESSEN

VG-RABOBANK
WWW.VGRABOBANK.NL

INFORMATIE OVER UW RABOBANKPENSIOEN
WWW.RABOBANKPENSIOENFONDS.NL

INFORMATIE OVER PREMIES EN AANGEBODEN
PAKKETTEN ZIEKTEKOSTENVERZEKERING
COLLECTIEF.ZILVERENKRUIS.NL/RABOBANK

Scan de QR-code
en kom op
www.vgrabobank.nl

CONTACTGEGEVENS

Riek van der Harst,
voorzitter
06-20 36 14 17
riekvdharst@outlook.com

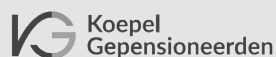
Marjoke Drenth-Wijnands,
bestuurssecretaris
06-82 68 50 78
marjokedrenth@vgrabobank.nl

Leo Timmers,
penningmeester
06-53 25 92 71
leotimmers@vgrabobank.nl

REDACTIE RABOBAND
raboband@vgrabobank.nl

Dit is de laatste editie van RaboBand. Leden worden in het vervolg digitaal geïnformeerd over voor hen relevant nieuws.

VG-Rabobank is aangesloten bij de

**COMMISSIE ZORG,
WELZIJN EN WONEN**
**Willemien Schoneveld-
Woestenenk**
0547-36 24 06
06-49 95 54 88
willemienwoestenenk@vgrabobank.nl

COMMISSIE COMMUNICATIE
Jos de Haas, voorzitter
06-53 38 22 07
josdehaas@vgrabobank.nl

**COMMISSIE PENSIOENEN
EN KOOPKRACHT**
Jan de Waard, voorzitter
06-53 13 32 28
jandewaard@vgrabobank.nl

RABOBAND
Hoofdredacteur
Willemien Veldman-Marsman
06-51 47 12 07
raboband@vgrabobank.nl

Eindredacteur
Thea Kuling-Fibbe
Corrector
Ruud van de Ven

INFORMATIE

Voor informatie, vragen en het doorgeven van (adres) wijzigingen en overlijdensberichten

**LANDELIJK SECRETARIAAT
VG-RABOBANK**
Laura Rogala
06-10 89 42 70
Bereikbaar:
ma t/m do 7.00-15.30
secretariaat@vgrabobank.nl

**RABOBANK
PENSIOENFONDS**
Informatie over pensioen of nabestaandenuitkering: Klant Contact Center, Postbus 113, 3454 ZJ De Meern
030-669 37 77, op werkdagen van 8.00-18.00
rabopensioen@achmea.nl
Stuur je een brief of e-mail, wil je dan ook je relatienummer vermelden?

HR-PORTAAL
Vragen over pensioen en HR-gerelateerde zaken:
030-216 44 46
(op werkdagen van 8 tot 13 uur bereikbaar)
ks.kennismanagement@rabobank.nl

WEBMASTERS
Martin van der Schaft
Paddy Jans
webmaster@vgrabobank.nl

**KLANTENSERVICE
ZILVEREN KRUIS ACHMEA**
Collectiviteitsnummer:
205254952
collectief.zilverenkruis.nl/rabobank

BANKREKENING VG-RABOBANK
NL 61 RABO 0129 8916 57
Ten name van VG-Rabobank

RETOURADRES: POSTBUS 17100, INTERN UCT 21.11, 3500 HG UTRECHT

